

Національний університет оборони України
імені Івана Черняховського

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Науково-практичної конференції

**“Актуальні проблеми розвитку військової освіти
і науки: шляхи їх вирішення”**

29 жовтня 2021 року

УДК 355(477) (066)
ББК 68.4(4 УКР) я 43
В 42

Тези доповідей науково-практичної конференції “Актуальні проблеми розвитку військової освіти і науки: шляхи їх вирішення”, К.: НУОУ ім. Черняховського, – 2021. –52 с.

Тези доповідей призначені для керівного складу, науково-педагогічних (наукових) працівників, докторантів та ад’юнктів (аспірантів) вищих навчальних закладів і наукових установ системи військової освіти.

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет вченою радою Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, м. Київ (протокол №13 від 25 листопада 2021 р.).

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Оліферук В.М., кандидат технічних наук (голова організаційного комітету)

Вітер Д.В., доктор філософських наук, старший науковий співробітник (заступник голови організаційного комітету)

Рахманов В.О., доктор педагогічних наук, доцент (модератор)

Орда М.В., кандидат технічних наук, старший науковий співробітник (секретар оргкомітету конференції)

Усі права застережені.

У разі передруку матеріалів посилання на тези доповідей обов’язкове.

Адреса оргкомітету конференції: Україна, 03049, м. Київ-49, пр-т Повітрофлотський, 28, Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, м. Київ, тел.: (044) 271-09-76, E-mail: nuou_str@ukr.net,

ЗМІСТ

Секція “Актуальні проблеми розвитку військової освіти”

<i>Оліферук В.М.</i> Сучасний підхід до розвитку професійної військової освіти в Україні	4
<i>Кас'яненко М.В.</i> Трансформації військової освіти	6
<i>Вітер Д.В.</i> Професійна військова освіта та розвиток Збройних Сил України	8
<i>Рахманов В.О.</i> Основні принципи розвитку військової освіти	10
<i>Цевельов О.Є</i> Вплив безпекового середовища на формування політики професійної військової освіти в Україні	11
<i>Мітягін О.О.</i> Проблемні питання щодо впровадження процедури оперативного планування НАТО у Збройних Силах України	13
<i>Карпенко В.С.</i> Поняття військовий лідер та військове лідерство	15
<i>Поливанюк В.В.</i> Професійна компетентність майбутніх військових фахівців як науково-теоретична проблема	17
<i>Плохута І.С.</i> Перспективний розвиток системи професійної військової освіти в Україні	19

Секція “Актуальні проблеми підготовки військових фахівців”

<i>Колісник О.Л.</i> Особливості підготовки осіб на посади офіцерського складу тактичного рівня	21
<i>Зельницький А.М., Заболотний О.А.</i> Зворотний зв'язок військових вишів із військами (силами) в системі управління якістю професійної військової освіти	23
<i>Шабатіна Н.О.</i> Стандарти НАТО та оцінювання якості військової освіти в Україні	26
<i>Васильєв О.М.</i> Роль професійної компетентності викладача ВВНЗ у забезпеченні якості вищої військової освіти	28
<i>Мигун М.Ю.</i> Особливості військово-професійної підготовки сержантського (старшинського) складу ЗС України	33
<i>Беліков І.О.</i> Визначення рівнів сформованості організаційної компетентності на етапі тактичного рівня підготовки	36

Секція “Актуальні проблеми розвитку військової науки”

<i>Гупало А.Ю.</i> Актуальні питання розвитку військової науки	37
<i>Левіщенко Є.В.</i> Напрямки вдосконалення наукового забезпечення військ (сил) в сучасних умовах	40
<i>Орда М.В.</i> Питання розвитку наукової і науково-технічної діяльності у ВВНЗ	42
<i>Полторак М.Ф.</i> Проблеми інформаційного забезпечення воєнно-наукових досліджень у ВВНЗ та ВНП ЗВО Збройних Сил України	44
<i>Горбачевський С.К.</i> Автоматизація обліку результатів наукової та науково-технічної діяльності у ВВНЗ	46
<i>Порядок оформлення та подання тез доповідей до науково-практичної конференції “Актуальні проблеми розвитку військової освіти і науки: шляхи їх вирішення” Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського</i>	50

к.т.н. Оліферук В.М. (НУОУ ім. І. Черняхівського)

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Професійна військова освіта спрямована на забезпечення безперервного професійного розвитку військовослужбовців упродовж військової кар'єри (службової діяльності) за стандартами НАТО, створюючи умови для набуття оперативних (бойових, спеціальних) спроможностей ЗС України, іншими складовими сил безпеки і оборони. За умов інституційного розвитку системи професійної військової освіти (ПВО) в Україні забезпечується високий рівень набуття персоналом нових професійних компетентностей, що дозволяють виконувати завдання оборонного планування, застосування ЗС України, проводити спільні операції (дії) у складі об'єднаних органів військового управління, у тому числі сумісно з силами оборони держав-членів НАТО.

Одним з основних моментів у розвитку системи професійної військової освіти, перш за все, з урахуванням перспектив і тенденцій розбудови ЗС, є аналіз майбутнього безпекового середовища, як об'єктивного стану безпекового середовища у майбутньому, що породжений соціальною взаємодією, розвитком технологій, глобальними процесами, а також процесами, зумовленими природними та екологічними чинниками, які впливатимуть та можуть становити в майбутньому небезпеку національним інтересам держави, нейтралізація яких потребує залучення сил безпеки і оборони. Такий підхід вказує на суттєве розширення спектру завдань, які будуть виконувати сили оборони з реагування на численні та одночасні загрози. Вирішення цих завдань вимагатиме ефективного та швидкого формування (розформування, переформування) сил, їх інтеграцію, визначення пріоритетів, розподілу ресурсів та встановлення повноважень. Варто зауважити, що успіх у майбутніх операціях багато в чому буде залежати від ефективного управління Об'єднаними силами. Це потребуватиме створення адаптивної, гнучкої, спроможної діяти на випередження та стійкої системи об'єднаного керівництва, яка буде здатною забезпечити управління силами оборони держави на всій її території в багатовимірному конфлікті в умовах майбутнього безпекового середовища.

Розвиток професійної військової освіти має бути імплементований до Стратегії національної безпеки і оборони (СНБіО) в якості цілі. Основні напрямки цього процесу визначаються ефективністю вирішення наступних завдань:

- надання пріоритетного значення розвитку знань з проблем безпекового середовища, змін форм і способів збройної боротьби, воєнної історії та оперативного мистецтва в освітньому середовищі ПВО під час навчання на всіх рівнях військової освіти;
- створення розгалуженого комплексу взаємопов'язаних спільних цілей ПВО і СНБіО з метою забезпечення ефективності дій випускників як

стратегічних і критичних мислителів на оперативному і стратегічному рівнях ведення війни;

- покращення розуміння ролі та місця сучасних форм і способів збройної боротьби під час планування і проведення операцій, у тому числі спільних операцій, на різних ТВД, різних масштабах, проти різного противника (у тому числі, іррегулярних військових угруповань, терористичних організацій тощо);

- забезпечення розуміння можливостей сучасних форм і способів збройної боротьби, розроблення відповідних доктрин і концепцій;

- оптимізація методичного забезпечення доведення інструкцій, директив тощо до виконавців;

- проведення необхідних інституційних змін, спрямованих на покращення функціонування системи ПВО.

Оскільки ПВО є одним з процесів, які використовуються для координації та реалізації завдань, визначених СНБіО, імплементація принципів ефективного функціонування системи ПВО потребує послідовного періодичного проведення огляду законодавства, перегляду і розвитку доктрин, концепцій (перш за все, ВО), оцінювання (стратегії і плани) із застосуванням конкретних механізмів імплементації.

ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Україна перебуває нині у процесі глибоких перетворень, що мають довгостроковий характер і пов'язані із такими факторами: зростаючими взаємозв'язками і взаємозалежностями національних економік, політичних і соціальних систем, національних культур; ускладненням взаємодії людини й навколишнього середовища; бурхливими змінами в інформатизації суспільства; реалізацією стратегічного курсу на інтеграцію України в європейський та євроатлантичний політичний, економічний, безпековий, правовий та освітній простори.

Зазначені фактори чинять вплив на стан національної безпеки і захисту національних інтересів України та безпосередньо впливають і на структури сектору безпеки і оборони України. Виконання завдань оборонного планування, застосування Збройних Сил України та інших складових сил безпеки і оборони, організація спільних дій у складі об'єднаних органів військового управління вже сьогодні потребують сумісності із силами оборони держав-членів НАТО.

Наявний стан військової освіти не повною мірою задовольняє реальні і потенційні потреби сил оборони у формуванні і нарощуванні їх кадрового потенціалу, що обумовлює необхідність проведення її трансформації. Для цього доцільно використати досвід провідних країн світу.

Провідною тенденцією розвитку системи військової освіти у країнах-членах НАТО є її професіоналізація з метою підвищення ефективності підготовки військових фахівців. Досвід країн-членів НАТО свідчить про те, що система підготовки військових фахівців для сил безпеки і оборони має такі особливості: чітко виражена спеціалізація, інтенсивність та короткостроковість освітнього процесу. Водночас для підготовки офіцерських кадрів в якості пріоритетів визначається практичне спрямування навчання, що зорієнтовано на вирішення конкретних практичних завдань; вивчення важливих для безпеки держави предметів в області міжнародних відносин; якісний відбір кадрів для сил безпеки і оборони; використання принципу навчання протягом життя.

Крім того, досвід держав-членів НАТО, зокрема США, вказує на необхідність поєднання формальної і неформальної освіти.

Для розроблена моделі системи військової освіти України за основу взято систему освіти та підготовки НАТО, як єдиного комплексу навчальних закладів НАТО та національних навчальних закладів держав-членів НАТО. Такий підхід повністю вкладається у рамки діючого національного законодавства, створюючи можливість для проведення необхідних трансформацій системи військової освіти.

Розроблена система військової освіти налічує три функціональні складові: вища освіта, професійна військова освіта та підвищення кваліфікації, які, в якості основних складових, формують модель системи військової освіти.

У представленій моделі основним інноваційним елементом є запропонована система професійної військової освіти, що є новітнім у

вітчизняній системі військової освіти, створюючи умови отримання як вищої освіти так і професійної військової освіти за стандартами НАТО.

Запропонована модель отримала широку підтримку з боку західних партнерів.

В результаті трансформації військової освіти будуть отримані наступні результати:

1. Створено єдину уніфіковану систему підготовки персоналу для сил оборони з урахуванням досвіду держав-членів НАТО.

2. Сформовано ефективну систему професійної військової освіти, яка інтегрована в державну систему освіти.

3. Досягнуто сумісність зі збройними силами держав-членів НАТО шляхом впровадження у системі професійної військової освіти процесів планування та прийняття військових рішень.

4. Забезпечено централізовану підготовку особового складу сил оборони оперативного та стратегічного рівнів.

5. Професійна військова освіта формує військову еліту держави, готує фахово компетентних військовослужбовців-лідерів.

6. Реалізовано принцип «Освіта впродовж військової кар'єри».

7. Забезпечено якість вищої освіти та професійної військової освіти у відповідності з вимогами стандарту НАТО Vi-SCD 075-007 «Освіта та підготовка».

ПРОФЕСІЙНА ВІЙСЬКОВА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Розвиток Збройних Сил України (ЗС України) пов'язаний з необхідністю відстоювати територіальну цілісність держави у поєднанні з реалізацією стратегічного курсу на євроатлантичну інтеграцію. За таких умов особливої важливості набуває питання про посилення оборони держави, що потребує чіткого розуміння ролі і місця кожної складової сил оборони у захисті територіальної цілісності України. Одним з визначальних моментів всебічного розвитку ЗС України є нарощування спроможностей сил безпеки і оборони для забезпечення виконання завдань оборонного планування, застосування ЗС України та інших складових сил безпеки і оборони при проведенні об'єднаних операцій, спільних дій у складі об'єднаних органів військового управління, сумісності із силами оборони держав-членів НАТО. Зрозуміло, що зміна форм і способів сучасної збройної боротьби, необхідність реалізації основних напрямів воєнної політики держави в контексті всеохоплюючої оборони України, перехід ЗС України на стандарти НАТО потребує суттєвих змін у системі військової освіти і підготовки військових фахівців.

Водночас, як зазначено у Стратегічному оборонному бюлетені (СОБ), під час реалізації оборонної реформи та оборонного огляду було визначено низку проблем функціонування сил оборони в умовах існуючих та потенційних загроз, серед яких виділено необхідність підвищення професійного рівня особового складу сил оборони. Ураховуючи це, СОБ визначає в якості стратегічної цілі “професійний та вмотивований особовий склад сил оборони, підготовлений військовий резерв, що підтримуються за рахунок ефективних прозорих систем кадрового менеджменту, військової освіти і науки, охорони здоров'я і соціального захисту”. Досягнення зазначеної цілі має результатом переведення ЗС України та інших складових сил оборони на професійну основу, запровадження відповідних систем комплектування, військової освіти і науки, що потребує вирішення завдання, яке стосується розвитку системи військової освіти, воєнної науки та підготовки особового складу на основі принципів і стандартів НАТО. Основними шляхами вирішення цього завдання визначено:

- трансформацію військової освіти шляхом набуття нових освітніх та професійних компетентностей, перехід на програми, сумісні з програмами закладів освіти держав-членів НАТО та держав-партнерів НАТО;
- удосконалення підготовки офіцерського, сержантського та старшинського складу, зокрема, на курсах лідерства;
- актуалізацію наукових досліджень та трансформація системи наукової і науково-технічної діяльності з урахуванням принципів і передового досвіду держав-членів НАТО та держав-партнерів НАТО.

Сучасна система військової освіти перебуває у фазі активної

трансформації і має орієнтуватись на конкретні потреби й завдання функціональної сфери, забезпечувати постійне підвищення рівня професійної підготовки та кваліфікації військових фахівців ЗС України, інших складових сил безпеки і оборони, що вимагає застосування нових підходів до формування змісту військової освіти з метою забезпечення досягнення військовими фахівцями високого рівня операційної сумісності, міжвідомчої взаємодії та координації під час планування і проведення спільних операцій на рівні об'єднаних штабів за стандартами та процедурами НАТО. Вирішення цих питань значною мірою належить до сфери професійної військової освіти, яка має перетворитись на невід'ємну складову системи військової освіти держави.

д.пед.н, доцент Рахманов В.О. (НУОУ ім. І Черняхівського)

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Військова освіта спрямована на підготовку фахівця, який здатний ефективно виконувати службові обов'язки у мирний час та бойових умовах, особливо у всіх складових сектора безпеки та оборони країни. Тому військова освіта має бути прогнозованою, систематизованою, спланованою, розробленою, здійсненою та керованою в усіх його проявах систематичним та оптимальним способом. Система військової освіти дозволяє ефективніше використовувати ресурси, зменшити помилки, неправильні тлумачення та забезпечити оптимальність навчальної діяльності в цілому. Для ефективної діяльності навчального процесу пропонуємо основні принципи розвитку військової освіти:

— гуманістичної спрямованості (навчання і виховання всебічно та гармонійно розвинутої особистості);

— зв'язку з життям (задачі, що вирішуються військовим колективом, особистістю в їх єдності);

— співпраці викладача і слухача, військового колективу у досягненні поставлених задач щодо освіти;

— науковості полягає в організації освітнього процесу, відборі і представленні навчального матеріалу;

— наочності полягає в об'єднанні абстрактного і конкретного, наочно-образного, словесно-знакового;

— доступності в освіті – це єдність наукового і емпіричного, врахування індивідуальних рівнів, розвитку творчих здібностей та реальних можливостей слухачів.

— систематичності в навчанні, яка передбачає систематизованість у роботі викладача (постійну роботу над собою, опору на пройдене при вивченні нового матеріалу, розгляд нового матеріалу частинами, фіксування уваги слухачів на вузлових питаннях, продумування системи занять, здійснення внутріпредметних і міжпредметних зв'язків), а також системність у роботі слухачів (виконання самостійних завдань, уважність на заняттях, час виконання завдань, систематичне повторення навчального матеріалу);

— послідовного викладання допомагає осмислити спостережуване і сформулювати зв'язки між фактами і явищами.

Усі ці принципи взаємопов'язані і взаємозалежні, доповнюють один одного. У військовій освітній практиці вони застосовуються у вигляді правил, методів і форм організації та проведення навчальної роботи. У принципах навчання укладено історичний та педагогічний досвід, суспільний сенс, вони віддзеркалюють стан освітнього процесу. Будучи категоріями дидактики, принципи навчання характеризують способи використання законів і закономірностей відповідно до намічених цілей.

Таким чином, впровадження у навчальний процес основних принципів розвитку військової освіти надасть можливість підготувати освічену, гармонійно розвинену особистість, готової до виконання складних задач, здатної виконувати посадові обов'язки за призначенням.

ВПЛИВ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В умовах напруженої та складної обстановки навколо України, зростання воєнної потуги сусідніх держав та наявності реальних воєнних загроз, Україні необхідна інноваційна армія, де до професіоналізму, технічного кругозору, інноваційному підходу і компетентності військових фахівців пред'являються вимоги принципово іншого, найсучаснішого рівня.

На нинішньому етапі Україна розбудовує систему своєї національної безпеки в порівняно нестабільному міжнародному середовищі за умов не будучи членом оборонних союзів і при різноспрямованих та неузгоджених військово-політичних орієнтаціях країн свого найближчого оточення.

Оцінюючи сучасну воєнно-політичну обстановку у світі, можна зробити висновок, що для України конкретна воєнна загроза з боку інших країн зараз реально існує. Вона впливає із складного і суперечливого характеру історичних, економічних, соціальних, політичних, релігійних, ідеологічних, власне воєнних та інших явищ, маючи свої джерела, причини та ознаки.

Сьогодні головну небезпеку і загрозу становлять різноманітні локальні збройні конфлікти. Великомасштабна війна чи то на Заході, чи то на Сході нині є малоімовірною. Проте, якщо говорити про власну безпеку, то слід враховувати: збройні сили світових держав зберігаються, їхній воєнний потенціал не тільки не скорочується, але й з точки зору бойових можливостей зростає.

За оцінкою Об'єднаного управління розвідки і безпеки НАТО, основні зусилля Росії у 2020 році зосереджувалися на недопущенні втручання Заходу у ситуацію в Білорусії, Молдові, Україні та на Південному Кавказі. Прогнозується подальше приховане втручання РФ у внутрішні справи зазначених країн, а також її намагання не допустити контролю на пострадянському просторі.

З лютого 2021 року збільшиться кількість спільних із збройними силами Росії та Білорусі заходів оперативної та бойової підготовки, а також забезпечення координації дій під час перекидання військ територіями обох країн (передусім залізничним транспортом).

Не все спокійно й на західному напрямку. Спеціальні служби Румунії здійснюють розробку керівництву країни пропозицій щодо можливих заходів політичного тиску на керівництво України. Пропозиції спрямовані на створення передумов для порушення на рівні міжнародних/регіональних організацій питання «належного забезпечення прав і свобод румунських нацменшин в Україні» та формування пулу західних країн для «міжнародного осуду дій української влади». Не виключається запозичення Румунією досвіду Угорщини щодо розбудови відносин з Україною через «призму нацменшин».

Польське воєнно-політичне керівництво у 2021 році вирішило ще більше посилити свій оборонний потенціал на південно-східному напрямку біля

державного кордону України. У доповнення до створення 18-ої механізованої дивізії, яка повинна стати самої боєздатної за потенціалом у Війську польському, прийнято рішення посилити склад військ трьома бригадами територіальної оборони безпосередньо біля державного кордону.

Отже, для зміцнення національної безпеки держави в сучасних умовах необхідно враховувати нові підходи до порядку планування, способів й форм ведення бойових дій, формування сил безпеки і оборони. Це обумовлено такими факторами:

1. військове будівництво це процес і системні інновації, що означають нові методи (нові технології) організації процесу навчання;
2. процес національного військового будівництва та освіти повинен зберігати накоплений досвід та збагачуватися принципово іншими методами роботи, водночас враховуючи досвід армій розвинутих країн світу;
3. необхідно ретельно і глибоко вивчати тисячолітній досвід історії України та її воєнного мистецтва, знайти в цьому – інноваційні методи і способи воєнної боротьби;
4. історія всіх воєн і армій переконливо свідчить про те, що вкладання в свою армію, в кінцевому рахунку, важливіше ніж надіятися допомоги зі сторони;
5. потрібно розвивати власні технічні, воєнні та морально-психологічні компетенції офіцерського корпусу.

Враховуючи досвід останніх воєн та регіональних (міжнародних) конфліктів – сьогодні такі поняття як фронт, цілісна лінія оборони відходять, замість них все більше приходять поняття мобільності, дії на окремих напрямках, невеликими бойовими підрозділами, тому від навченості та вмілих дій молодших командирів залежить успіх стратегічної операції.

Отже, інноваційні сили безпеки і оборони України повинні мати інноваційну зброю, але, перш за все вони повинні стати найвищого рівня професійної державної військової (бойової) корпорацією, яка має власну професійну політику.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ОПЕРАТИВНОГО ПЛАНУВАННЯ НАТО У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Проведення реформи військової освіти України у напрямі її професіоналізації має на меті досягнення операційної сумісності Збройних Сил України та збройних сил країн-членів НАТО на основі імплементації в систему військової освіти України стандартів держав-членів НАТО.

Водночас варто зауважити, що розробка та імплементація у практику перспективної моделі професійної військової освіти (ПВО) сьогодні зіштовхується з проблемним питанням, пов'язаним із здатністю системи ПВО створити умови для забезпечення оперативної сумісності підрозділів ЗС України з підрозділами країн-членів НАТО. Однією з основних відмінностей у цьому процесі є процедури оперативного планування за стандартами держав-членів НАТО. *Operational Planning Process* (OPP) (процес оперативного планування) – логічна послідовність процесів та процедур (загальний процес планування НАТО у відповідь на кризу). На сьогодні держави-члени НАТО відповідно до Концепції комплексного (всеосяжного) підходу (*Comprehensive Approach*) застосовують єдині стандарти (Стандарти оперативного планування операцій –COPD), що зумовлює поєднання спільних зусиль різних складових сектору безпеки і оборони, діяльності органів військового та невійськового управління у системі спільних штабів у процесі планування і проведення операцій.

Крім того, в основу COPD покладено концепцію так званого *Mission Command* ("командування на досягнення кінцевої мети"). Його використання дає підлеглим командирам фактично необмежену свободу під час визначення способів виконання покладених на них завдань. При цьому підпорядкованим командирам (підрозділам) намір командувача доводять в повному об'ємі де визначено цілі, завдання, обмеження та особливі умови виконання завдання. Крім того, обов'язково надають необхідні повноваження і ресурси для децентралізованого виконання поставленого завдання.

Відповідно до прийнятих процедур OPP практично завжди триває паралельно на всіх керівних рівнях НАТО із дуже широким використанням офіцерів зі зв'язку і взаємодії.

На відміну від ЗС України, в яких основним планувальним органом є оперативне управління, у структурах НАТО для планування створюють тимчасові підрозділи, а саме:

- на стратегічному рівні – *Strategic Operational Planning Group*(SOPG) (група оперативного планування стратегічного рівня);
- на оперативному рівні *Joint Operational Planning Group* (JOPG) (спільна група оперативного планування);
- на тактичному рівні – *Support Commands* (командування компоненти), для Командування повітряним компонентом – *Air Operational Planning Group* (група оперативного планування повітряних сил). Спільна група оперативного

планування (JOPG) є головним органом в оперативному штабі НАТО, який відповідає за ОРР. Досвід планування і проведення операцій силами НАТО показав, що для забезпечення ефективності цього процесу доцільним є створення тимчасових підрозділів, до функціональних обов'язків яких належить координація дій держав-членів НАТО та держав-партнерів, які не входять до складу НАТО. Такий підхід передбачає високий рівень професійної освіти та підготовки офіцерів і військових фахівців, залучених до процесу планування і проведення операцій за стандартами НАТО. Розвиток системи ПВО в Україні має враховувати потенціальну можливість виконання офіцерами ЗСУ процедур оперативного планування у складі спільних груп планування.

Набуті теоретичні знання щодо процедур оперативного планування офіцери можуть практично застосовувати у таких формах практичної підготовки військ, а саме:

- спільні штабні тренування;
- командно – штабні тренування (навчання);
- тактичні навчання а також при участі у міжнародних навчаннях.

Разом з тим в органах військового управління, військових частинах ЗС України для нанесення тактичної (бойової обстановки) використовують умовні знаки країн – членів НАТО (відповідно до наказу НГШ України від 11.09.2020 № 140 “Про затвердження Тимчасового порядку оформлення оперативних (бойових) документів”), при цьому аббревіатура цих знаків українська, як наслідок при проведенні міжнародних навчань умовні знаки з українською аббревіатурою будуть незрозумілі особовому складу країн партнерів, навпаки англійська аббревіатура не буде зрозуміла українським військовослужбовцям. Тому в навчальній програмі підготовки офіцерів Збройних Сил України на (*L-3 – Курс офіцерів об'єднаних штабів оперативного рівня*) треба включати дисципліну з вивчення умовних знаків країн – членів НАТО.

Виходячи із вище значеного підготовка офіцерів Збройних Сил України на *L-3* має **включати підготовку** із застосування процедур спільного планування операцій у складі тимчасово-створених штабах на оперативному рівні **головними** з яких є:

- порядок проведення оперативного планування за стандартами НАТО;
- надання пропозицій щодо середньострокових і довгострокових операцій, у тому числі варіанти дій;
- визначення потреби у силах та засобах для забезпечення спільних операцій;
- організацію та проведення брифінгів з аналізу завдань, оцінки обстановки, прийняття рішень;
- координація дій з іншими тимчасово-створеними штабами, підрозділами та не військовими компонентами.

Отже впровадження у підготовку ЗС України практики процедур оперативного планування за стандартами держав членів НАТО посилить практичну складову оперативної сумісності підрозділів ЗС України з підрозділами країн-членів НАТО.

ПОНЯТТЯ ВІЙСЬКОВИЙ ЛІДЕР ТА ВІЙСЬКОВЕ ЛІДЕРСТВО

Лідерство у військовій сфері є специфічним і в той же час універсальним за своєю природою феноменом. Лідерство у Збройних силах України існує скрізь: у повсякденній діяльності (несення служби в добовому наряді; прибирання закріпленої території; відновлення навчально-матеріальної бази, та ін.), у бойових умовах (виконання бойових завдань, організація охорони та оборони, несення служби у варті та ін.), на навчаннях (підготовка до навчань, тренування, організація діяльності підрозділу в польових умовах, та ін.), на змаганнях серед військовослужбовців, та ін.

Проводячи аналогію серед різного розуміння та визначення лідерства як окремого феномену управління визначаємо, що поняття «військове лідерство» повинно бути універсальним. Це пояснюється наявністю в структурі Збройних Сил України (далі – ЗСУ) різних видів та окремих родів військ, їхнє призначення, особливості несення служби та застосування. Крім того, існування різних підходів до аналізу сутності військового лідерства пояснюється його поліаспектністю.

Специфічні особливості військового середовища та вимоги до діяльності військовослужбовців, що характеризується загрозливими і небезпечними для життя умовами проходження служби, зумовлюють необхідність цілеспрямованого формування у офіцерів лідерських якостей. Пропонуємо розглядати сутність поняття військового лідерства на основі наступних аспектів:

- 1) наявність підлеглих та старших начальників і командирів;
- 2) наявність відповідних якостей лідера;
- 3) наявність ситуацій невизначеності;
- 4) уміння управляти змінами;
- 5) уміння приймати рішення, що пов'язані з ризиком для життя;

На нашу думку, об'єднання запропонованих аспектів у сукупність основних вимог допоможуть розкрити сутність багатоаспектного поняття «військове лідерство».

Сучасні науковці питанню лідерства у ЗСУ приділяють достатньо уваги. Однак, на нашу думку, військове лідерство повинно проявлятися як процес діяльності особистості саме військовими лідерами. Формуванню поняття «військовий лідер» у вітчизняній науці практично не приділяють увазі. На разі «лідера» у ЗСУ ототожнюють з поняттям командир.

Тому дефініцію «**військовий лідер**» розглядаємо як особистість, що здатна підкорити волю та поведінку інших для досягнення цілі беручи на себе відповідальність за прийняття рішень за будь-яких умов обстановки, що пов'язані з високим ступенем летальності.

Проведений аналіз поняття «військовий лідер» свідчить про те, що протягом тривалого часу відбувалися інтенсивні пошуки місця і ролі лідера в

соціально-політичному житті суспільства, формувався професіографічний портрет керівника, який претендує на лідерську позицію в колективі (соціумі), визначалися критерії, умови його ефективної управлінської діяльності в певному історико-культурному контексті. Провідного значення для нашого дослідження набули ідеї щодо суспільної культуротворчої місії офіцера-лідера, який мусить виходити з ідеалів служіння інтересам держави, суспільства й окремої особистості, об'єднувати людей навколо спільних цілей, спрямовувати їх на досягнення загального успіху. З урахуванням сучасних реалій та вимог до військової служби, зокрема у Десантно-штурмових військах ЗСУ, визначаємо, що **«військовий лідер»** – це офіцер, що використовує набутий досвід, заслужений авторитет, особисті лідерські якості, проявляє ініціативу, стриманість, самовладання, стресостійкість, прогностичність, менторство, делегування певних повноважень підлеглим та довіру до них, уміння підкорити волю та поведінку інших військовослужбовців для досягнення цілі за будь-яких умов обстановки, що пов'язані з високим ступенем летальності та невизначеності.

Враховуючи вище зазначене та з урахуванням особливостей і специфіки військового середовища, вимог до діяльності військовослужбовців та ієрархічної структури управління та спираючись на запропоноване поняття «військовий лідер» пропонуємо **«військове лідерство»** розглядати як ключовий комплекс професійно важливих якостей особистості, що визначають здатність впливати на особистість та поведінку інших військовослужбовців для досягнення визначеної мети.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ ЯК НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНА ПРОБЛЕМА

Модернізація та оновлення змісту вищої освіти передбачає як основну вимогу часу – підготовку компетентного, кваліфікованого фахівця, який на високому рівні оволодів професією під час навчання у закладі вищої освіти та готовий до активної діяльності на шляху професійного зростання. Важливою складовою вищої освіти України виступає військова освіта. Зміни, що відбуваються в освітній галузі, потребують від вищих військових навчальних закладів розробки нових концептуальних підходів до реформування військово-освітньої сфери з урахуванням сучасних вимог, а також формування методологічних засад, які би сприяли вдосконаленню загальної професійної компетентності у цілому, і, зокрема, військово-спеціальної.

Розглянемо термін «професійна компетентність» який складається з двох категорій – «професія» і «компетентність». Професія (від лат. *professio* – офіційно вказане заняття) – це вид трудової діяльності людини, яка володіє комплексом теоретичних знань і практичних навичок, отриманих в результаті спеціальної підготовки і досвіду роботи. Вчений Є. Павлюк під професійною компетентністю розуміє комплексну характеристику людини, що виявляється в конкретній професійній діяльності та включає знання, уміння, навички, здібності, досвід, мотивацію і особистісні властивості.

Аналіз сучасного розуміння професійної компетентності свідчить, що вона розглядається як:

- сукупність знань і вмінь, які визначають результативність професійної діяльності фахівця;
- комплекс професійних знань і професійно значущих особистісних якостей фахівця;
- прояв єдності його професійної та загальної культури;
- інтегративна характеристика фахівця, що визначає його здатність успішно здійснювати професійну діяльність.

Формування професійної компетентності майбутніх військових фахівців передбачає опанування ними знань, умінь і навичок майбутньої військово-професійної діяльності, а також набуття особистісних характеристик, необхідних для професійної діяльності. Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє виділити низку причин, що обумовлюють використання саме компетентнісного підходу до формування професійної компетентності майбутніх військових фахівців:

- останнім часом збільшується розрив між рівнем професійної підготовки військових спеціалістів та вимогами до їхньої професійної компетентності;
- досвід діяльності військових навчальних закладів доводить, що в установлені терміни навчання важко сформуванати повний перелік професійних компетенцій у зв'язку з тенденцією постійної втрати сьогоденної значущості і концентрації обсягу знань;

- методологія в системі професійної підготовки військових спеціалістів знаходиться в неперервному стані реформування та удосконалення;

- практична складова формування професійної компетентності майбутніх військових фахівців недостатньо розвинена внаслідок повільного введення в навчальний процес вищого військового навчального закладу активних методів навчання, що забезпечують швидке й ефективно опанування професійною компетенцією.

Навчальний процес значно активізується, якщо поряд з іншими чинниками використовуються міжпредметні зв'язки. Це забезпечує формування нових резервів сприйняття, мовлення, взаємозв'язків логічного й образного мислення в навчальному пізнанні у майбутніх офіцерів.

Вирішення проблеми інтеграції знань сьогодні полягає у досягненні цілісності процесу навчання, тобто єдності його мети, змісту, засобів, методів та організаційних форм. Зокрема, інтегроване навчання сприяє не лише систематичності та наступності у вивченні основ наук, а й підсилює науковість навчання і його зв'язок з практикою, підвищує пізнавальну активність майбутніх військових фахівців, допомагає у виборі засобів індивідуального підходу у вирішенні проблем комунікативного та професійного характеру і робить знання більш доступними й міцнішими

Підсумовуючи основні підходи у сучасній науковій літературі до формування професійної компетентності майбутніх військових фахівців, останню можна представити як інтегративну якість, яка вмщує сукупність професійно значущих якостей військового фахівця, здатність та готовність вирішувати професійні проблеми і завдання, що виникають у реальних ситуаціях військово-професійної діяльності, з використанням набутих під час професійної підготовки знань, умінь, навичок та особистісних якостей, життєвого і професійного досвіду, цінностей, особистої професійної культури.

ПЕРСПЕКТИВНИЙ РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Система професійної військової освіти – важлива складова сектору безпеки і оборони України, яка забезпечує Збройні Сили та інші військові формування держави підготовленими офіцерами та сержантами. Основним продуктом системи професійної військової освіти є висококваліфіковані кадри, від рівня підготовки яких залежить здатність сил оборони України, а відтак спроможність держави загалом протистояти зовнішній збройній агресії. Військову освіту сьогодні ми розглядаємо за двома основними аспектами: отримання фундаментальних знань і навиків – у навчальному закладі; їх розвиток і закріплення в процесі виконання функціональних обов’язків на посаді у військах через систему курсової підготовки перед призначенням на нові посади. Система професійної військової освіти нині перебуває в процесі глибоких перетворень відповідно до визначених законодавством України потреб інтеграції нашої держави в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простори, набуття членства в ЄС і НАТО.

Важливим чинником таких перетворень є досвід участі ЗС та інших військових формувань України в обороні східних рубежів держави від збройної агресії з боку Російської Федерації. Головним трендом сучасних змін у системі військової освіти України є наближення її параметрів до рівня найрозвиненіших у військовому плані країн Північноатлантичного альянсу.

Аналіз систем військової освіти країн – членів НАТО показує, що за зовнішньої схожості вони мають низку суттєвих відмінностей щодо поєднання професійної військової підготовки та освіти, термінів здобуття освіти та проходження підготовки. Наприклад, у США створено систему професійної військової освіти, поєднану з професійною підготовкою. У більшості держав – членів НАТО переважає професійна військова підготовка, а не військова освіта, що зумовлюється малою чисельністю збройних сил і невеликим державним замовленням.

Україна приєдналася до інтеграційного процесу в галузі вищої освіти (“Болонського процесу”) і стала частиною європейського освітнього та наукового простору. Це повною мірою стосується і військової освіти. В основу подальшого реформування системи військової освіти покладені наступні напрями: законодавче та нормативне врегулювання питань підготовки військових фахівців з урахуванням досвіду проведення антитерористичної операції/операції Об’єднаних сил; підвищення якості та приведення змісту і технологій навчання фахівців у відповідність до сучасних завдань ЗС України; подальша оптимізація мережі військових навчальних закладів усіх рівнів акредитації, поліпшення підготовки науково-педагогічних кадрів, перехід на більш сумісну з країнами НАТО триступеневу систему рівнів військової освіти (тактичний, оперативний і стратегічний рівні); перегляд змісту освіти та фахової підготовки, наполегливе впровадження в освітній процес процедур і

стандартів НАТО тощо.

Так, підготовка у навчальних закладах НАТО, зосереджена виключно на професійній підготовці, тобто проходженні L– курсів, саме курсів лідерства, від L1 до L5. Така підготовка спрямована на набуття офіцерами виключно військово-професійних компетентностей без прив'язки до конкретної посади.

В той-же час підготовка у навчальних закладах державах-членів Альянсу охоплює як освіту так і підготовку, а саме здійснюється поєднання формальної і неформальної освіти. Професійна підготовка поділяється на дві підсистеми: професійна підготовка та удосконалення фахової компетентності. Професійна підготовка має таку ж саму структуру, що і у навчальних закладах НАТО.

Аналіз та порівняння критеріїв оцінювання системи професійної військової освіти та вищої освіти відповідно до стандартів НАТО та законодавчої бази України свідчать про їх ідентичність. При цьому національні критерії оцінювання охоплюють більше коло питань ніж критерії НАТО. Тобто, на сьогодні система забезпечення якості вищої освіти відповідає стандарту НАТО.

Таким чином, основними умовами функціонування військової освіти за досвідом держав-членів НАТО є:

- поєднання формальної і неформальної освіти, шляхом інтеграції професійної військової освіти у вищу освіту;
- зарахування кредитів з неформальної освіти у формальну. Новий алгоритм здобуття військової освіти розроблений таким чином, аби забезпечувати тісний взаємозв'язок і взаємозалежність між рівнем освіти та кар'єрним зростанням військовослужбовця.

Вже незабаром кожному призначенню на нову посаду, яка передбачає наявність певного рівня як вищої, так і військової освіти, передуватиме процес навчання в системі професійної військової освіти. У разі потреби кожен офіцер після успішного завершення L-курсів матиме право вступати до магістратури. Такий формат поєднання формальної й неформальної освіти є однією з базових позицій проєкту Концепції.

к. псих. наук, доцент Колісник О.Л. (НУОУ імені Івана Черняхівського)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ОСІБ НА ПОСАДИ ОФІЦЕРСЬКОГО СКЛАДУ ТАКТИЧНОГО РІВНЯ

Підготовки осіб на посади офіцерського складу тактичного рівня здійснюється за двома основними видами освіти – формальна і неформальна освіта. Формальна освіта здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою.

Формальна освіта осіб на посади офіцерського складу тактичного рівня проводиться у ВВНЗ, ВНП ЗВО відповідно до стандартів вищої освіти (формування загальних і загально-професійних компетентностей) та переліку галузей знань і спеціальностей за освітніми ступенями: “бакалавр”, “магістр” (цивільний або військовий).

Неформальна освіта здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій (з наданням відомчого свідоцтва) та включає такі складові:

професійна військова освіта;

підвищення кваліфікації – набуття особою нових та/або вдосконалення раніше набутих військово-професійних і професійно-спеціальних компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань.

Професійна військова освіта проводиться на курсах лідерства перед призначенням офіцерів на нові посади з наданням їм після успішного завершення навчання відповідного свідоцтва, зокрема: на тактичному рівні (L-1A, L-1B, L-1C, L-2) у видових ВВНЗ.

Здобуття ступеня вищої освіти – “бакалавр”. Термін навчання – до 4 років, у тому числі базовий курс професійної підготовки L-1A за певними спеціалізаціями протягом до 6 місяців. Навчання проводиться в галузі знань “Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону” за спеціальностями “Військове управління (за видами збройних сил)”, “Озброєння та військова техніка”, “Забезпечення військ (сил)”. Навчання може проводитися за іншими спеціальностями в цивільних галузях знань та відповідними військовими спеціалізаціями. Курси лідерства L-1B проводяться у навчальних центрах після завершення бакалаврської підготовки у ВВНЗ (ВРП ЗВО).

Водночас, може здійснюватися наскрізна підготовка за схемою “бакалавр-магістр” із залученням на навчання випускників зі ступенем вищої освіти – “бакалавр” у кількості, що відповідає потребам замовників з підготовки військових фахівців. Решта випускників направляється на офіцерські посади у війська (сили). Загальний термін навчання – від 5,5 до 6 років, з них: до 4-х років – бакалаврська підготовка; до 1,5 до 2 років – магістерська. Навчання проводиться за інженерними та іншими фахами в

цивільних галузях знань за відповідними спеціальностями та визначеними військовими спеціалізаціями.

Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма підготовки магістрів обов'язково має включати дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30% навчального навантаження курсанта. Військове звання випускника – “лейтенант”.

Підготовка осіб на посади офіцерського складу тактичного рівня з числа випускників цивільних закладів вищої освіти (далі – ЗВО), які мають рівень вищої освіти не нижче бакалавра у відповідних галузях знань за спеціальностями, спорідненими з військовими, може здійснюватися шляхом їх допідготовки у ВВНЗ, ВНП ЗВО з терміном навчання – до 1 року з присвоєнням після завершення навчання на курсах лідерства рівнів L-1А, L-1В первинного офіцерського звання “молодший лейтенант”.

Військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу проводиться у вищих військових навчальних закладах або у військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти. Таку підготовку на добровільних засадах проходять громадяни України, які мають або здобувають ступінь вищої освіти не нижче бакалавра, придатні до військової служби за станом здоров'я та морально-діловими якостями.

Військова підготовка офіцерів запасу включається до навчальних планів ВВНЗ, ВНП ЗВО, як окрема навчальна дисципліна і складається з теоретичного і практичного курсів, комплексних практичних занять з первинної військово-професійної підготовки та тактичної медицини на базі військових частин або навчальних центрів ВВНЗ (ВНП ЗВО) та навчального збору. Термін навчання – до двох років.

Громадянам України, які мають освітній ступінь вищої освіти не нижче бакалавра, пройшли повний курс за програмою підготовки офіцерів запасу, склали встановлені екзамени та атестовані до офіцерського складу, присвоюється первинне військове звання офіцера запасу “молодший лейтенант”.

Отже, у доповіді визначені основні особливості підготовки осіб на посади офіцерського складу тактичного рівня.

к. пед. наук, професор Зельницький А.М.,
к. військ. наук, доцент Заболотний О.А.
(НУОУ імені Івана Черняхівського)

ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК ВІЙСЬКОВИХ ВИШІВ ІЗ ВІЙСЬКАМИ (СИЛАМИ) В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

В умовах розбудови Збройних Сил України активізуються пошуки нових форм, методів та механізмів управління різноманітними структурними складовими ЗСУ, у тому числі – системою вищої військової освіти. Система вищої військової освіти (далі – СВВО) розглядається як історично сформований соціальний інститут, відповідальний за спадкоємність, нагромадження й відтворення наукових знань у військовій сфері і формування кадрового потенціалу, спроможного ефективно виконувати визначені завдання в мирний, воєнний час і в особливий період.

СВВО має власну нормативно-правову базу, законодавчо визначену структуру, суб'єкти та об'єкти управління і функціонує згідно із відповідними нормативно-правовими актами. Однією з актуальних проблем розвитку СВВО є управління якістю професійної військової освіти, де важливою складовою є зворотний зв'язок із військами (силами).

Для подальшого розгляду основної проблеми, в тезах доповіді, представлено зміст певних категорій, зокрема:

- зворотний зв'язок;
- якість вищої освіти;
- професійна військова освіта;
- компетентність військового фахівця;
- управління якістю військової освіти.

Зворотний зв'язок (англ. feedback) – вплив результату функціонування будь-якої системи на характер її подальшого функціонування. Зворотний зв'язок в освітньому процесі – це постійний, цілеспрямований процес взаємодії всіх учасників навчання, спрямований на отримання інформації про хід та результати освітньої діяльності здобувачів освіти та розробки на її основі коригуючих дій щодо удосконалення освітнього процесу.

Якість вищої освіти – відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості.

Професійна військова освіта – це спеціалізована освіта, що здобувається в межах формальної і неформальної освіти та здійснюється в системі підготовки військових фахівців тактичного, оперативного та стратегічного рівнів у вітчизняних (закордонних) закладах військової освіти на конкретному етапі професійного зростання військовослужбовців з метою набуття ними фахових компетентностей, визначених в акредитованих (сертифікованих)

освітніх програмах, і передбачає присудження професійних та/або часткових освітніх кваліфікацій.

Управління якістю військової освіти – цілеспрямований процес впливу органів управління військовою освітою (МО України, ГШ ЗСУ, види ЗСУ) на об'єкт управління (ВВНЗ, ВНП ЗВО) шляхом прийняття відповідних управлінських рішень на основі одержання інформації про стан об'єкта та доведення прийнятих рішень до виконавців з використанням відповідних прийомів, способів, методів керування задля досягнення певної мети.

Рис. Зворотний зв'язок військових вишів із військами (силами) в системі управління якістю військової освіти

Модель, що представлена на рис., цілком відповідає вимогам системи управління якістю освіти в Україні вимогам Ві-SCD 075-007, де основними компонентами є:

1. Моніторинг та перегляд освітніх програм;
2. Визначення та задоволення потреб зацікавлених сторін;
3. Забезпечення потреб замовників;
4. Збір та аналіз відгуків на випускників ВВНЗ, ВНП ЗВО щодо рівня їх професійної підготовленості (зворотний зв'язок із військами (силами));
5. Охоплення усіх структурних елементів організації, залучення усього особового складу організації;
6. Виявлення та виправлення помилок;
7. Виявлення та усунення проблем на кожному етапі процесу.

В основу зворотного зв'язку військових вишів із військами (силами) в системі управління якістю військової освіти покладено відгук на випускника, в структурі якого чільне місце посідає компетентність військового фахівця.

Компетентність військового фахівця – це інтегральний показник якості його підготовки як доведена ним здатність до постійного самовдосконалення і самоосвіти та готовність до виконання функціональних обов'язків на посаді призначення у військах (силах) в умовах мирного і воєнного часу на основі творчого застосування здобутих знань, сформованих навичок та умінь, інших професійно важливих якостей і ціннісних орієнтацій відповідно до стандартів вищої освіти та професійних стандартів.

Наведене поняття компетентності військового фахівця є близьким до поняття “результати навчання”, що в Законі України “Про вищу освіту” визначене як “...знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів”.

Тобто, йдеться про оцінювання й вимірювання показників та критеріїв, що характеризують рівень сформованості професійно-важливих якостей військового фахівця, які мають бути представлені у відгуку на випускника закладу вищої військової освіти. А сам процес організації зворотних зв'язків ВВНЗ щодо результатів навчання військових фахівців (тактичного, оперативного і стратегічного рівнів підготовки) з військами (силами) має бути унормованим шляхом розроблення та впровадження в практику відповідних відгуків на випускників. На сьогоднішній день існує лише відгук на випускника тактичного рівня, який введено в дію 01.11.2012 р.

Таким чином, зворотний зв'язок військових вишів із військами (силами) є одним з основних компонентів системи управління якістю професійної військової освіти.

Шабатіна Н.О. (НУОУ імені Івана Черняхівського)

СТАНДАРТИ НАТО ТА ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Важливим питанням, що потребує вирішення у процесі трансформації системи військової освіти України, є приведення освітніх програм ВНЗ у відповідність вимогам, які висуваються до таких програм згідно стандартів НАТО. Зокрема йдеться про стандарт НАТО, за яким регулятивні документи курсу або еквівалентні документи, розробляються для кожного з курсів НАТО та визначають процес освіти та підготовки. Ці документи підтверджують залучення зацікавлених сторін та містять: передумови, що пояснюють необхідність проведення курсу та відповідність вимогам НАТО; мету/ціль курсу; деталі, що стосуються передбачуваної аудиторії; компетентності, яких повинні набути слухачі/курсанти в результаті освітнього (навчального) процесу; цілі освітнього (навчального) процесу, що є частиною загальної стратегії та відображають зміст курсу, що потрібно опанувати слухачам/курсантам, в який спосіб та за який проміжок часу; перелік посилань, використаних під час розробки курсу; розрахунок ресурсів, зокрема навчальні аудиторії, викладацький склад (персонал), обладнання та матеріали, необхідні для проведення курсу.

Водночас стандарт НАТО передбачає, що плановий та систематичний підхід до надання освіти та підготовки відображається в документації, починаючи від адміністративних заходів закладу, що забезпечують розроблення курсів, впровадження та оцінювання курсів (зокрема, інструкції з планування та координування діяльності призначені для забезпечення підготовки, виконання та завершення цілої серії курсів та формалізоване оцінювання після проходження курсу спрямоване на перевірку якості та покращення процесу освіти та підготовки).

За наведеним підходом до розробки освітніх програм створюється можливість забезпечення ефективної оцінки якості військової освіти на основі оцінювання слухачів, що реалізується в державах-членах НАТО у відповідному стандарті. За цим стандартом слухачі оцінюються за допомогою опублікованих критеріїв, положень та процедур, які застосовуються послідовно та систематично. Слухачі/курсанти знають, що від них очікується, і як будуть оцінюватись їхні зусилля. Нормативним елементом у даному випадку стандарту щодо оцінювання слухачів є встановлення вимог до процесу оцінювання слухачів/курсантів, який повинен:

бути розробленим в такий спосіб, аби вимірювати досягнення бажаних результатів навчального процесу;

відповідати меті (наприклад, проміжне / підсумкове/ практичне/ теоретичне);

бути розробленим на основі загальновідомих та опублікованих критеріїв; відображатися документально, аби забезпечити точність та правильність проведення;

якщо можливо, не залежати від рішення одного оцінювача;
забезпечити процедури апелювання для слухачів/курсантів;
містити правила щодо відвідування занять слухачами/курсантами.

Особливістю загального підходу до оцінки якості військової освіти в країнах-членах НАТО є інтегральне та органічне поєднання освіти та підготовки. Це виявляється одним з вузлових питань щодо оцінки якості військової освіти випускників за результатами їх службової діяльності на посадах у військах (силах) за призначенням. Досягнення цього є важливим пріоритетом під час трансформації системи військової освіти України за стандартами НАТО.

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВВНЗ У ЗАБЕЗПЕЧЕНІ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Системи гарантії якості освіти стали невід’ємними складовими вищої освіти в більшості країн світу, а агенції з гарантування якості – повноцінними суб’єктами національних освітніх систем, поряд з установами освіти й органами управління освітою.

Якість вищої освіти є основним показником рівня довіри суспільства до закладів вищої освіти, сумісності національних систем освіти різних країн стосовно досягнення еталонного рівня сформованості компетенцій та професійних здібностей тих, хто навчається за певними освітніми програмами. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» система забезпечення якості вищої освіти в Україні складається з таких елементів:

системи забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (*система внутрішнього забезпечення якості*);

системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти;

системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти.

На теперішній час актуальним стає питання не тільки забезпечення якості вищої освіти, а і її гарантування, що знайшло відображення у Законі України «Про освіту». Особливої уваги заслуговує проблема щодо забезпечення і гарантування якості підготовки військових фахівців у закладах вищої військової освіти.

Виходячи з аналізу останніх наукових досліджень і публікацій, під якістю вищої освіти більшість сучасних вітчизняних науковців розуміють комплекс характеристик освітнього процесу – *якість потенціалу досягнення мети освіти, якість освітньої діяльності і якість результату освіти, що визначають послідовне, цілеспрямоване і ефективне формування компетентностей та професійної свідомості тих, хто навчається.*

Виклад основного матеріалу. У ВВНЗ та ВНП ЗВО необхідно мати відповідну систему гарантування якості вищої військової освіти, виходячи із особливостей освітньої діяльності, поставлених цілей щодо якості освіти, а також наявних ресурсів для їх досягнення.

Організаційна структура внутрішньої системи гарантування якості вищої військової освіти ВВНЗ та ВНП ЗВО включає *п’ять рівнів*:

рівень ВВНЗ (ВНП ЗВО) на якому визначається політика в області гарантування якості вищої військової освіти, задаються цілі, визначаються нормативно-правові, організаційно-методичні, матеріальні й соціально-психологічні умови освітньої діяльності;

рівень інституту, факультету, зона відповідальності яких – якість розробки й реалізації конкретних освітніх програм, державна підсумкова

атестація та розподіл випускників відповідно до їх рейтингу;

рівень кафедри, що випускає або забезпечує підготовку здобувачів вищої військової освіти за низкою навчальних дисциплін із відповідальністю за якість їх реалізації й контролю результатів навчання;

рівень науково-педагогічного працівника, якому надаються права й відповідальність за забезпечення якості розроблення й реалізації програм конкретних навчальних дисциплін, навчально-методичних матеріалів, впровадження новітніх освітніх технологій та методик;

рівень здобувача вищої військової освіти, на якому здійснюється опанування освітніми програмами та формуються компетентності військового фахівця.

Метою доповіді є *аналіз особливостей функціонування внутрішньої системи гарантування якості вищої військової освіти на рівні викладачів ВВНЗ (ВНП ЗВО) та ролі професіоналізму науково-педагогічного працівника у досягненні якісних результатів освіти.*

Поняття «*професійна компетентність*» – це багатоаспектна інтегральна характеристика професійної діяльності, яка може розглядатися як:

поєднання професійних знань, умінь, навичок і досвіду, здатність їх застосовувати у практичній діяльності;

психічне утворення, що включає внутрішні властивості та якості особистості, її готовність ефективно діяти при вирішенні професійних завдань різного рівня складності.

Професійна компетентність викладача ВВНЗ містить низку взаємопов'язаних компетенцій (*науково-дослідницька, загальновійськова, військово-спеціальна, психолого-педагогічна, організаційно-управлінська, інформаційно-комунікативна, морально-етична*), реалізація яких у педагогічній практиці має забезпечити досягнення визначеного рівня сформованості певних компетентностей в тих, хто навчається – у курсантів і слухачів.

Професіоналізм та кваліфікаційний рівень науково-педагогічних кадрів є об'єктом постійного моніторингу у внутрішній системі гарантування якості вищої військової освіти. Проте, підходи до оцінювання професійно-педагогічної діяльності викладачів вищої школи в Україні та викладачів провідних навчальних закладів світу суттєво різняться. Так, джерелами оцінювання педагогічної діяльності викладача у США є:

систематичний формальний рейтинг викладача у студентів;

неформальний рейтинг викладача у студентів;

оцінка викладача керівником;

рейтинг викладача серед колег;

оцінювання викладача комітетом викладачів;

зміст програм курсу, що викладається;

участь викладача в робочих семінарах;

залишкові знання студентів;

результати іспитів;

популярність факультативних курсів (кількість студентів, що їх відвідує);

думка союзу студентів-випускників про викладача;

самооцінка (підсумкова доповідь викладача).

В європейському освітньому просторі оцінка компетентності діяльності викладача здійснюється за переліком критеріїв:

базова освіта викладача, додаткова освіта та підвищення кваліфікації;

участь у науково-дослідній роботі, науково-дослідна активність;

рівень компетентності, що визначається знаннями та досвідом у визначеній галузі науки та практики;

здатність займатися викладацькою діяльністю та, головне, внутрішня потреба в цьому;

здатність встановлювати контакти із зовнішнім і внутрішнім середовищами, в яких йому доведеться працювати;

відомість у своїй галузі;

наявність наукової школи.

Під час оцінювання педагогічної діяльності викладачів вітчизняних ВВНЗ та ВНП ЗВО здебільшого використовується метод самооцінки та оцінки керівником, що не передбачає зіставлення навчальних досягнень тих, хто навчається, з професійною діяльністю педагога. На “рейтингову” оцінку його діяльності суттєво впливає кількість виконаних годин навчального навантаження; в оцінюванні результатів методичної роботи домінує кількість опублікованих методичних рекомендацій та їх обсяг (в друкованих аркушах); наукові здобутки, переважно, визначаються кількістю статей, монографій, доповідей на наукових конференціях тощо

Дана вітчизняна методика рейтингового оцінювання педагогічної діяльності викладачів вищої школи втратила на сьогодні свою актуальність з таких причин:

в рейтинговому оцінюванні педагогічної діяльності викладача акценти зроблені на кількісні показники його роботи, якісні критерії залишаються поза увагою;

рейтинг пересічного викладача базується на самостійному оцінюванні ним своєї діяльності, і, фактично, залежить від адекватності його самооцінки, сумлінності та володіння методикою “заповнення рейтингової таблиці”;

рейтинг викладача не використовує зворотний зв'язок – в методиці не враховуються думки студентів щодо рівня лекторської майстерності викладача, його педагогічної техніки, умінь використовувати інформаційно-комунікаційні технології тощо;

до рейтингового оцінювання викладача практично не долучаються його колеги, зокрема кафедра, навчально-науковий центр.

З огляду на це, більш об'єктивно оцінити професійну компетентність викладача ВВНЗ та ВНП ЗВО можна із застосуванням комплексу додаткових джерел, зокрема:

1. Результати проведення систематичних опитувань курсантів (слухачів) за розробленою анкетною – “викладач очима курсантів (слухачів)”;

Опитування курсантів (слухачів) у ВВНЗ та ВНП ЗВО щодо оцінювання діяльності викладача може здійснюватися за такими показниками:

уміння доступно викладати навчальний матеріал, роз'яснювати складні моменти, виділяти головне, зберігати логічну послідовність у викладанні;

уміння викликати й підтримувати зацікавленість аудиторії, слідкувати за її реакцією, ставити запитання, спонукати до дискусії, сприяти самостійному пізнанню навчального матеріалу, знімати напруження і втому аудиторії;

актуальність навчальної інформації, орієнтація на матеріал, що знайде своє відображення у професійній діяльності курсанта (слухача) на посаді за призначенням;

творчий підхід до викладання;

доброзичливість і педагогічний такт щодо курсантів (слухачів), зацікавленість в успішності їх навчальної діяльності, адекватна вимогливість;

об'єктивність щодо оцінювання навчальних досягнень курсантів (слухачів);

демонстрація високої ерудиції, гідної манери поведінки та зовнішнього вигляду;

демонстрація культури мови, чіткої дикції, нормального темпу викладання.

Систематичне проведення подібних опитувань курсантів (слухачів) після оволодіння програмою навчальної дисципліни дасть змогу викладачеві виявити недоліки у власній професійній діяльності.

2. Результати оцінювання професійної компетентності викладача керівним складом кафедри, факультету, ВВНЗ (ВНП ЗВО).

Такий вид оцінювання спрямований на вивчення викладацького складу ВВНЗ (ВНП ЗВО), вирішення питань перепідготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників. Отже, оцінювання діяльності викладача керівним складом навчального закладу має спиратися не стільки на його особисті здобутки (статті, виступи на наукових конференціях тощо), скільки на особисті здобутки тих, кого він навчає.

3. Рейтинг серед колег.

Такий рейтинг має на меті визначити місце викладача як суб'єкта певної системи соціальних відносин у конкретному професійному середовищі; дати об'єктивну оцінку результатів його професійної діяльності з боку різних соціально-професійних статусних позицій (колег, керівників тощо). У свою чергу, взаємовідносини педагога з колегами мають будуватися на демократичних засадах, коли особистісне ставлення не домінує над оцінкою його професійних якостей.

4. Рівень підготовленості курсантів (слухачів) за результатами зіставлення вхідного, поточного, модульного, підсумкового контролю, державної атестації.

Контрольні заходи є необхідним елементом зворотного зв'язку в межах ВВНЗ (ВНП ЗВО). Основна його функція – розкрити як саме здійснюється освітня діяльність, щоб запроектувати і розробити відповідну педагогічну технологію, застосування якої б гарантовано забезпечувало досягнення необхідного рівня якості підготовки військових фахівців.

Для визначення рівня підготовленості курсантів (слухачів) також доцільно

використовувати методiku визначення освітнього рейтингу курсанта ВВНЗ, яку розроблено у Харківському національному університеті Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

5. *Результати підвищення кваліфікації викладачів: курси, стажування, участь у навчаннях військ (сил) – (відгук, звіт).*

Підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників здійснюється під час проведення ними всіх видів навчальних занять, методичної та наукової роботи, під час професійної індивідуальної підготовки, а також у процесі самостійної роботи з удосконалення професійно-спеціальних знань.

Підвищення кваліфікації, крім того, здійснюється на курсах підвищення кваліфікації особового складу ВВНЗ (ВНП ЗВО), на інших курсах, які забезпечують підвищення індивідуальної фахової підготовки, на стажуванні у військах (силах), провідних ВВНЗ (ВНП ЗВО), в науково-дослідних установах, на підприємствах і в організаціях Міністерства оборони та інших центральних органів виконавчої влади України.

Важливою складовою підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників ВВНЗ (ВНП ЗВО) є стажування, зокрема, стажування викладачів-військовослужбовців у військах (силах).

6. *Результати аналізу відгуків на випускників ВВНЗ (ВНП ЗВО).*

Відгук на випускника – це формалізований за структурою документ, що дозволяє здійснити збір та обробку інформації про службову діяльність офіцера-випускника. Відгуки використовуються з метою удосконалення освітньої діяльності у ВВНЗ (ВНП ЗВО) на основі аналізу результатів виконання випускниками посадових обов'язків упродовж першого року військової служби.

7. *Результати самооцінювання (підсумкова доповідь викладача).*

В основі якості педагогічної діяльності викладачів лежить кадрова політика вищих навчальних закладів. Наприклад, зарубіжні університети створюють конкуренцію для науково-педагогічних працівників, коли відбувається “боротьба” за студентів в умовах проведення навчального курсу декількома викладачами. Такий підхід сприяє підвищенню мотивації та стимулює педагогів до самовдосконалення. Самооцінювання, як об'єктивний погляд на хід та результати своєї діяльності, має спиратися на якісні, а не кількісні показники.

Загальна рейтингова оцінка науково-педагогічного працівника – $R_{НППі}$ визначається як функціональна залежність від змінних, якими є результати оцінювання за такими параметрами: R_{Ci} (самооцінювання НПП); оцінювання окремого науково-педагогічного працівника слухачами (курсантами) $O_{КУРі}$; оцінювання контролюючими особами за єдиними показниками O_{Ai} ; оцінювання науково-педагогічного працівника колективом кафедр – $O_{КАФі}$:

$$R_{НППі} = f (R_{Ci} + O_{КУРі} + O_{КАФі} + O_{Ai})$$

Наведена функціональна залежність може являти собою суму представлених складових з урахуванням вагових коефіцієнтів кожної із них, що

визначаються у ВВНЗ (ВНП ЗВО). Отримані результати доцільно піддавати аналізу з використанням методів математичної статистики.

Висновок. Визначальним у рейтинговому оцінюванні викладачів ВВНЗ має бути не лише усвідомлення педагогом власних недоліків, а й готовність їх усувати, підвищуючи свій професійний рівень – професійну компетентність, а отже бути конкурентоспроможним фахівцем, відповідати сучасним вимогам до якості вищої військової освіти.

Подальший розвиток системи військової освіти щодо гарантування якості підготовки військових фахівців у ВВНЗ щільно пов'язаний з рівнем професійної компетентності викладачів, їх здібностями та спроможностями забезпечувати якісне формування необхідних компетентностей у здобувачів вищої військової освіти.

Мигун М.Ю. (НУОУ імені Івана Черняхівського)

ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СЕРЖАНТСЬКОГО (СТАРШИНСЬКОГО) СКЛАДУ ЗС УКРАЇНИ

На сьогодні важливим для Збройних Сил України (далі – ЗС України) є питання щодо підготовки професійного сержантського (старшинського) складу з урахуванням досвіду збройних сил держав-членів НАТО.

Відомо, що на теперішній час в ЗС України запроваджується процес переходу до заміщення сержантами (старшинами) первинних посад офіцерського складу, що потребує змін у підходах до комплектування посад зазначеною категорією військовослужбовців та організації навчального процесу щодо підготовки цієї нової категорії, у тому числі викладачів – сержантів-інструкторів, за стандартами НАТО, а також щодо вирішення низки супутніх соціальних (побутових) питань.

Загалом, підготовка військовослужбовців військової служби за контрактом на посади сержантського (старшинського) складу в ЗС України здійснюється відповідно до Закону України “Про вищу освіту” за освітньо-кваліфікаційним рівнем “молодший спеціаліст”.

Сержантський (старшинський) склад є основою створення професійних ЗС України, на них покладено практичне виконання заходів щодо повсякденної діяльності, підготовки та безпосереднє управління діями солдатів у бою.

Підвищення професіоналізму сержантського (старшинського) складу здійснюється шляхом багаторівневої підготовки (включаючи мовну) та обов’язкового проходження служби на ротацийній основі за різними вертикалями службової діяльності: командної, викладацької, штабної або логістичної, у тому числі – з призначенням в інші роди військ (сил).

Багаторівнева підготовка включає базовий, середній, підвищений та вищий рівні, які мають два етапи – підготовку командира-лідера і підготовку за спеціальністю. Підготовка сержантського складу здійснюється також і в закордонних військових навчальних закладах та навчальних (навчально-тренувальних) центрах.

Багаторівнева підготовка військовослужбовців для призначення на посади сержантського і старшинського складу (крім посад, що передбачають освітньо-професійний ступінь вищої освіти “молодший бакалавр” та штатних посад інструкторів) проводиться на курсах лідерства та на курсах фахової підготовки за визначеною військово-обліковими спеціальностями (далі – ВОС) за такими рівнями: базовий; середній; підвищений; вищий.

Підготовка за базовим рівнем здійснюється за відповідними програмами строком до одного місяця на курсах лідерства з подальшою підготовкою на курсах фахової підготовки у навчальних центрах строком до двох місяців на базі повної загальної середньої освіти або освітньо-кваліфікаційного рівня “кваліфікований робітник” за ВОС, що споріднені з раніше набутими спеціальностями, для заміщення посад командирів відділень та їм рівних.

Підготовка за середнім рівнем здійснюється за відповідними програмами строком до одного місяця на курсах лідерства з подальшим навчанням на курсах фахової підготовки в навчальних центрах строком до трьох місяців на базі повної загальної середньої освіти та отриманого базового рівня підготовки для заміщення посад головних сержантів взводів, командирів взводів, головних сержантів рот та їм рівних.

Підготовка за підвищеним рівнем здійснюється за відповідними програмами строком до одного місяця на курсах лідерства з подальшим навчанням на курсах фахової підготовки у військових навчальних закладах строком до трьох місяців на базі повної загальної середньої освіти та отриманого середнього рівня підготовки для заміщення посад головних старшин батальйонів та їм рівних.

Підготовка вищого рівня здійснюється за відповідними програмами строком до одного місяця на курсах лідерства з подальшим навчанням на курсах фахової підготовки у військових навчальних закладах строком до трьох місяців на базі вищої освіти та отриманого підвищеного рівня підготовки для заміщення посад головних старшин бригад (полків), їм рівних та вище.

Функціонування системи багаторівневої підготовки на посади сержантського та старшинського складу здійснюється згідно з вимогами відповідних наказів Міністерства оборони України.

Підготовка осіб сержантського (старшинського) складу військової служби за контрактом з одночасним здобуттям фахової передвищої військової освіти здійснюється у військових коледжах сержантського (старшинського) складу.

Фахова передвища військова освіта передбачає засвоєння освітньо-професійної програми з військової підготовки з метою набуття комплексу професійних компетентностей, формування та розвитку індивідуальних здібностей особи, поглибленого оволодіння військовою спеціалізацією та здобувається на основі повної загальної середньої (профільної середньої) освіти.

Підготовка фахових молодших бакалаврів проводиться за освітньо-професійними програмами відповідно до галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців з вищою освітою. Освітньо-професійний ступень – *фаховий молодший бакалавр* присуджується у результаті успішного виконання здобувачем освітньо-професійної програми. Термін навчання – до трьох років (до 180 кредитів ЄКТС).

Особі, яка успішно виконала відповідну освітньо-професійну програму, видається диплом *фахового молодшого бакалавра* та присвоюється відповідне військове звання сержантського (старшинського) складу.

Таким чином, у ЗС України створено багаторівневу систему підготовки професійного сержантського та старшинського складу.

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ЕТАПІ ТАКТИЧНОГО РІВНЯ ПІДГОТОВКИ

Вимоги сьогодення до реформування Збройних сил (далі – ЗС) України суттєво змінюють як вимоги, так і підходи до підготовки військових фахівців на всіх рівнях їх підготовки. Не є виключенням і офіцери-майбутні фахівці з фізичної культури і спорту, які набувають професійну освіту у Національному університеті оборони України імені Івана Черняхівського на етапі тактичного рівня підготовки. Військово-професійна діяльність організаторів фізичної підготовки у військових частинах пов'язана з різноманітними стресовими ситуаціями, які зумовлені бойовою обстановкою, з різними як інтелектуальними, так і фізичними навантаженнями. До них висувуються високі вимоги щодо організації бойової, тактичної та фізичної підготовки, які спонукають до пошуку шляхів забезпечення ефективного виконання службово-бойових завдань підлеглими як у мирній час, так і у бойовій обстановці. Слід наголошувати, що НУОУ має забезпечувати підготовку компетентних військових фахівців у тому числі фахівців з фізичної культури і спорту ЗС України, що буде сприяти боєздатності та боєготовності ЗС України. Відповідно освітній процес щодо формування та розвитку організаційної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту ЗС України (організаторів фізичної підготовки) має бути динамічним і неперервним, оскільки сама система військової освіти системно та швидкими темпами вдосконалюються. А отже, необхідно постійно підвищувати свою професійну та організаційну компетентність. У зв'язку з цим виникає гостра необхідність в об'єктивному визначенні рівнів її формування на етапі тактичного рівня підготовки, а саме – якісних і кількісних характеристик її стану та динаміки.

У нашому дослідженні **рівень** – це ступінь сформованості організаційної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту (далі – МФФК).

Під рівнем її сформованості будемо розуміти стан досягнутих ними результатів у її формуванні. Рівні її сформованості дають змогу трансформувати якісні показники у кількісні та надають можливість достатньо об'єктивно оцінювати ступінь сформованості досліджуваного психолого-педагогічного явища за кожним компонентом із наступним узагальненням середньостатистичних величин для визначення сформованості конкретного компонента організаційної компетентності. Відповідно, є доцільним виділення рівнів її сформованості та основних її проявів її сформованості – низького, задовільного, достатнього й високого.

Висновки. Виділено 4 рівні сформованості організаційної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту ЗС України – низький, задовільний, достатній, високий. Перспективи подальших наукових досліджень – визначення та охарактеризування рівнів сформованості організаційної компетентності МФФК.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВОЇ НАУКИ

Для проведення досліджень за воєнно-науковими напрямками, розвитку воєнної науки та впровадження у практику діяльності її результатів у Міністерстві оборони (далі – МО) та Збройних Силах (далі – ЗС) України створена та функціонує система наукової та науково-технічної діяльності (далі – ННТД або ВНД), яка включає: систему управління ННТД, систему наукових установ (далі – НУ), систему консультативно-дорадчих органів.

Органами управління науковою і науково-технічною діяльністю є Міноборони, Генеральний штаб та Командування видів, родів (військ (сил) ЗС через відповідні структурні підрозділи, на які покладено такі завдання. Також визначені уповноважені структурні підрозділи, які здійснюють загальну координацію та управління ННТД, відповідно:

в Міноборони – Департамент військової освіти і науки та Департамент військово-технічної політики, розвитку озброєння та військової техніки (за напрямом розвитку ОВТ);

у Генеральному штабі ЗС України – Воєнно-наукове управління.

Перелік завдань ОВУ, виконання яких потребує проведення наукових досліджень (замовлень) та обґрунтування проектів управлінських рішень за напрямками відповідальності, формує потребу в НУ, наукових працівниках, науково-методичному, інформаційному й інших видах забезпечення ННТД, а також визначає вимоги до структури (штатів) і завдань (кількості наукових працівників та підрозділів) НУ, які їм (ОВУ) підпорядковані, та визначають в цілому структуру системи ННТД у ЗС України.

Сьогодні система НУ враховує останні зміни у системі управління ЗС України та включає 18 науково-дослідних інститутів і центрів, 10 з них інтегровані з вищими військовими навчальними закладами ЗС України та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти (далі – ВВНЗ).

Попередній аналіз завдань ОВУ та підпорядкованих НУ (НДІ, центрів та ВВНЗ) виконаний за рахунок проведення їх функціонального обстеження, основною якого є Положення про Міноборони, Генеральний штаб, завдання інших ОВУ, Положення про ННТД у ЗС України (*наказ МО України від 27 липня 2016 р. №385 зі змінами*) та Розподіл основних напрямів наукових досліджень між НУ та ВВНЗ МО та ЗС України (*наказ МО України від 26 січня 2017 р. №53 зі змінами*) показав відповідність їх завдань.

Розподіл завдань досліджень НДІ, центрів та ВВНЗ також відповідає встановленим рівням військового управління (стратегічний, оперативний, тактичний, технічний) з урахуванням вимог стандартів НАТО.

Наукові дослідження на стратегічному рівні здійснюються Центром воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (далі – НУОУ), Центральним науково-дослідним інститутом озброєння та військової техніки ЗСУ (далі – ЦНДІ ОВТ), Державним науково-дослідним інститутом авіації, які функціонують у складі

Міноборони, а також Центральним науково-дослідним інститутом ЗСУ (далі – ЦНДІ ЗСУ) та Державним науково-дослідним інститутом випробовувань і сертифікації ОБТ – у складі Генерального штабу ЗС України.

На оперативному та тактичному рівнях дослідження проводять наукові центри (далі – НЦ) ВВНЗ видів, родів військ (сил) ЗС України, а також Національний університет оборони України (за окремими напрямками в межах оперативного рівня).

З метою підвищення ефективності воєнної науки та її реальної інтеграції до загальнодержавної системи наукових досліджень протягом 2019 – 2021 років сплановано та проводиться державна атестація НУ.

Для підвищення обґрунтованості та узгодженості рішень з питань функціонування і розвитку воєнної науки, забезпечення колегіальності під час підготовки управлінських рішень у відповідних ОВУ створена та функціонує система консультативно-дорадчих органів.

Попередній аналіз та оцінка відповідності завдань ОВУ та підпорядкованих НУ (НДІ, центрів та ВВНЗ) виконаний за рахунок проведення їх функціонального обстеження, показав відповідність за структурою, завданнями та потребами до проведення наукових досліджень які визначають вимоги до спроможностей системи ВНД та її складових.

Наявний у НУ та ВВНЗ науковий потенціал складає основу формування спроможностей до проведення наукових досліджень. Аналіз забезпеченості НУ та ВВНЗ науковими (НП) та науково-педагогічними працівниками (НПП) показав:

рівень наявного особового складу НП та НПП в середньому складає 80%*, яка визначається як реальна спроможність НУ та ВВНЗ;

рівень забезпеченості докторами наук та філософії (кандидатами наук), що становить в середньому 32,3%*, є якісним показником спроможності щодо отримання наукового результату.

При цьому типовим показником співвідношення, відповідно до вимог Типових нормативів для розробки штатів НУ ЗС України, наукових підрозділів НУ, ВВНЗ, затверджених наказом МО України від 27 липня 2016 року № 384 зі змінами та Інструкції з заміщення на конкурсній основі вакантних посад у ВВНЗ та НУМО України та ЗС України, затвердженої наказом МО України від 26 червня 2018 року № 292 є при 100 % наповненості штату наявність 42% атестованих НП та НПП. За результати аналізу встановлено, що НУОУ, Військовий інститут Київського національного університету ім. Т. Шевченка (далі – ВІКНУ), Харківський національний університет Повітряних Сил імені І. Кожедуба (далі – ХУПС), Українська військово-медична академія (далі – УВМА) задовольняють вимогами при менших показниках наявності НП та НПП. Особливої уваги потребують ДНДІ ВС ОБТ, ІВМС, НДЦ БЗ РВіА, ВІТІ, які мають найгірші показники – на рівні менше 35% від типового показника (потреби).

*Примітка:** розрахунки проводились від штатної потреби, яка визначає необхідний рівень спроможності НУ, центрів, ВВНЗ до проведення ННТД;

до розрахунків включені працівники ЗС України, які працюють за

сумісництвом за основним місцем;

залучення НПП до проведення наукових досліджень поза освітнього процесу визначалась як частка 25% від кількості НПП, відповідно до розрахунків використання робочого часу НПП.

Кожна НУ та ВВНЗ являє собою унікальний для ЗС науковий потенціал, який здійснює дослідження за окремим напрямом практично без їх дублювання. Тому наявність докторів наук характеризує рівень або глибину досліджень, які проводяться в НУ та НЦ, а наявність кандидатів наук та докторів філософії – про якість таких досліджень. Отримані показники (тільки для наукових працівників) говорять про низький стан спроможностей НУ та ВВНЗ до проведення окремих досліджень, в першу чергу за напрямками Військово-Морських Сил, телекомунікації, інформатизації та випробувальної діяльності.

Планування наукової і науково-технічної діяльності МО та ЗС України здійснюється за рахунок здійснення перспективного та річного планування й формування планів ОВУ (окремий розділ плану діяльності), НУ та ВВНЗ. Сьогодні відповідно до Зведеного річного плану ННТД у ЗС України, завдання якого направлені на досягнення цілей, визначених у Стратегічному оборонному бюлетені, затвердженого Указом Президента України від 06.06.2016 №240, та Плану дій щодо впровадження оборонної реформи на 2019 – 2020 роки, виконується 275 науково-дослідних робіт та 284 заходів науково-технічного супроводження, 181 захід щодо проведення попередніх (заводських) та державних випробувань зразків ОВТ, інші дослідження під час заходів оперативної підготовки та виконання підрозділами ЗС України бойових завдань за призначенням, наукове супроводження впровадження військових стандартів та керівних документів.

Основною метою функціонування системи ВНД на сучасному етапі є забезпечення формування вимог для набуття спроможностей ЗС України та їх використання. Для забезпечення виконання поставлених завдань військовими науковими підрозділами в межах своєї діяльності здійснюється:

вивчення наявного досвіду та знань для удосконалення існуючих інструментів, продукції та методів, які використовуються у процесі діяльності ОВУ;

отримання нових знань для впровадження у діяльність ОВУ, військ (сил); супроводження завдань і заходів на етапах життєвого циклу (ЖЦ) спроможностей та/або продукції оборонного призначення та у ході повсякденної діяльності ОВУ, військ (сил).

Окремим завданням військової науки є створення набутку на майбутнє та задоволення власних потреб у опрацюванні науково-методичного забезпечення проведення ННТД.

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬК (СИЛ) В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В ході виконання заходів Державної програми розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року у Збройних Силах України виникла низка проблемних питань:

існуючі завдання наукових установ, наукових підрозділів ВВНЗ та ВВП ЗВО Збройних Сил України не у повній мірі відповідають реальним потребам військ (сил);

недосконала організаційно-штатна структура наукових установ, підрозділів (відсутні наукові підрозділи для проведення перспективних досліджень – штучний інтелект, сучасні інформаційні технології, роботизована техніка тощо);

недосконала система підготовки наукових кадрів;

недосконала система фінансового забезпечення наукової і науково-технічної діяльності;

низький рівень стимулювання наукових працівників;

низький відсоток залучення науковців до проведення спільних міжнародних досліджень та досліджень з науковими установами Національної академії наук України;

низький рівень інформаційного забезпечення наукової і науково-технічної діяльності.

З метою вирішення існуючих питань та підвищення ефективності функціонування системи наукового забезпечення діяльності Збройних Сил України сформульовано завдання для формування пропозицій до проекту Державної цільової оборонної програми розвитку Збройних Сил України на період до 2025 року.

1. Приведення організаційно-штатної структури та завдань НУ, НП ВВНЗ та ВВП ЗВО ЗС України у відповідність до реальних потреб військ (сил) ЗС України;

2. Удосконалення системи підготовки наукових кадрів.

3. Розвиток лабораторної (випробувальної, полігонно-випробувальної) бази ЗС України.

4. Удосконалення фінансового забезпечення ННТД ЗС України.

5. Підвищення рівня стимулювання наукових працівників.

6. Збільшення відсотку залучення науковців до проведення спільних міжнародних досліджень та досліджень з НУ НАН України

7. Підвищення рівня інформаційного забезпечення ННТД.

З метою приведення організаційно-штатної структури та завдань НУ, НП ВВНЗ та ВНП ЗВО у відповідність до реальних потреб військ (сил) Збройних Сил України пропонується:

здійснити уточнення розподілу повноважень у сфері управління ННТД в системі Міністерства оборони України;

організувати виїзні засідання робочої групи Генерального штабу Збройних Сил України з перевірки стану організації ННТД в наукових установах Збройних Сил України, за результатами чого здійснити уточнення Розподілу основних напрямів наукових досліджень між науковими установами та ВВНЗ Міністерства оборони України та Збройних Сил України затвердженого наказом Міністерства оборони України від 26.01.2017 № 53 (зі змінами);

здійснити приведення у відповідність до завдань положення про наукові установи (наукові підрозділи ВВНЗ та військових навчальних підрозділів ЗВО Збройних Сил України);

привести організаційно-штатну структуру наукових установ у відповідність до визначених завдань, в тому числі передбачити створення підрозділів для проведення перспективних досліджень (штучний інтелект, сучасні інформаційні технології, роботизована техніка тощо).

Підвищення рівня укомплектованості наукових установ, наукових підрозділів вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти Збройних Сил України науковими кадрами вищої категорії пропонується досягти шляхом підготовки докторів філософії та докторів наук в заочних та вечірніх ад'юнктурах та докторантурах.

Для цього є необхідність доопрацювання та внесення змін у нормативно-правову базу та розробити відповідну методичну базу.

З метою підвищення якості проведення досліджень важливим завданням є розвиток лабораторної (випробувальної, полігонно-випробувальної) бази Збройних Сил України шляхом забезпечення НУ, НП ВВНЗ та ВНП ЗВО Збройних Сил України сучасним лабораторним обладнанням необхідним для проведення досліджень (випробувань, вимірювань, обчислювання тощо).

Стосовно системи фінансового забезпечення наукової і науково-технічної діяльності. За вказаною бюджетною підпрограмою кошти для потреб наукових установ спрямовуються для:

придбання лабораторно-технічного устаткування;
видання власних збірників наукових праць та журналів;
придбання періодичних науково-інформаційних видань;
преміювання переможців Всеармійського конкурсу "Кращий винахід року".

Крім цього, протягом 2022-2023 років передбачається запровадження механізму грантового фінансування наукових досліджень. Гранти дозволять здійснити стимулювання молодих, креативно налаштованих науковців, значно підвищити інноваційну привабливість результатів наукових досліджень в першу чергу стосовно проривних технологій, що в свою чергу підвищить конкурентну здатність наукових установ Міністерства оборони України та Збройних Сил України на ринку наукової продукції в Україні.

Що стосується питань міжнародного співробітництва, то до 2025 року передбачається збільшення обсягу заходів щодо залучення наукових установ до проведення спільних наукових досліджень в рамках діючих проєктів, програм. Це дозволить трансформувати систему наукової і науково-технічної діяльності до принципів прийнятих в країнах-членах НАТО, підвищити міжнародний престиж наукових установ, а науковим працівникам, перейняти досвід та розповсюдити його серед наукових установ Збройних Силах України.

Також буде проведена робота щодо нарощення співпраці з науковими установами Національної академії наук України, інших складових сил оборони, установ та організацій різних форм власності.

За результатами очікується проведення спільних досліджень, створення наукових парків та науково-технічних комплексів націлених на створення наукової та науково-технічної продукції з урахуванням реальних потреб військ (сил) у нових технологіях.

Для підвищення рівня інформаційного забезпечення наукової і науково-технічної діяльності передбачається удосконалити нормативну та методичну бази, а саме:

розробити та ввести в дію Положення про науково-інформаційну діяльність у Збройних Силах України;

відпрацювати Методику інформаційного забезпечення наукової і науково-технічної діяльності для НУ, ВВНЗ з врахуванням досвіду провідних світових компаній (фірм) у галузі ННТД та інформаційних технологій;

здійснювати нарощення бібліотечного фонду;

створити інформаційну систему супроводження наукової і науково-технічної діяльності у Збройних Силах України;

створити інтегроване науково-інформаційне середовище.

Створення інтегрованого науково-інформаційного середовища дозволить здійснити накопичення результатів наукових досліджень та іншої наукової і науково-технічної продукції в електронному вигляді, що має як відкриту інформацію, так і з грифом обмеження доступу, та буде дозволяти оперативне використання результатів досліджень органами військового управління науковими установами та вищими військовими навчальними закладами.

ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ І НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВВНЗ

За результатами виконання заходів за пріоритетним напрямом реформування сектору національної безпеки і оборони були розроблені ключові стратегічні документи у сфері оборони, а саме: Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки, Стратегічний оборонний бюлетень, План оборони України, проєкт Державної цільової оборонної програми розвитку Збройних Сил України на період до 2025 року.

Ці концептуальні документи визначають ключові напрями розвитку науки.

Разом з тим, розглядаючи тренди розвитку університетської науки в Європі та інших країнах світу, актуальні напрями досліджень, досвід роботи дослідницьких університетів, використання міжнародних рейтингів необхідно визначити певні напрями розвитку науки у ВВНЗ, а саме реформування української воєнної науки та представлення концепції дослідницького університету.

Виконання заходів Державної програми розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року та під час трансформації системи військового управління у Збройних Силах України виникла низка питань, пов'язаних із розвитком ННТД у ВВНЗ. Основними з них є такі:

існуючі завдання наукових установ, наукових підрозділів ВВНЗ не у повній мірі відповідають реальним потребам військ (сил);

недосконала організаційно-штатна структура наукових установ, підрозділів (відсутні наукові підрозділи для проведення перспективних досліджень – штучний інтелект, сучасні інформаційні технології, роботизована техніка тощо);

недосконала система підготовки наукових кадрів;

недосконала система фінансового забезпечення ННТД;

низький відсоток залучення науковців до проведення спільних міжнародних досліджень та досліджень з науковими установами НАН України;

низький рівень інформаційного забезпечення ННТД.

Для вирішення зазначених питань передбачається такі шляхи: більш дієве приєднання науки у ВВНЗ до європейського наукового простору; широке впровадження сучасних підходів та найкращих практик з питань проведення досліджень країн-євроатлантичних партнерів у повсякденну діяльність ВВНЗ; впровадження в наукову діяльність передових інформаційних технологій.

Певного переваження ННТД у ВВНЗ вимагають також підвищені вимоги Замовників стосовно впровадження воєнно-наукової продукції. Згідно зі Стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки, сучасний ВВНЗ позиціонується як установа з подвійним статусом: освітня та наукова організація.

Також, створення сучасного інтегрованого науково-освітнього середовища дозволить оперативно використовувати результати досліджень органами військового управління, науковими установами та ВВНЗ.

к. в. н., доцент Полторак М.Ф. (НУОУ імені Івана Черняхівського)

СИСТЕМА ЗБОРУ ТА ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ТЛУМАЧЕННЯ ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ, ЩО ПОКЛАДАЮТЬСЯ НА НЕЇ

Відомо, що на сьогодні у сфері національної вищої освіти України, вкрай важливими залишаються низка невирішених проблемних питань, а саме щодо місця і ролі професійної військової освіти України в існуючих видах формальної та неформальної освіти. Значне місце у даному процесі, займає проблематика щодо функціонування системи збору та обробки інформації (СЗОІ) з питань оцінювання якості освіти випускників ВВНЗ, як одного із важелів її впливу на ефективність функціонування системи професійної військової освіти України.

Зазначена проблематика, а саме, щодо місця і ролі професійної військової освіти у системі вищої освіти України, піднімалася Департаментом військової освіти і науки Міністерства оборони України на зборах керівного складу системи військової освіти України (15–17 лютого 2021р.), а також на інших освітянських заходах, які проводилися раніше в Національному університеті оборони України імені Івана Черняхівського у 2020-му році.

Розв'язання проблемних питань щодо вище зазначеної проблематики, а саме щодо оцінювання підготовленості здобувачів вищої військової освіти України, (випускників ВВНЗ та ВНП ЗВО за підсумками їх службової діяльності у Збройних Силах України та за досвідом у збройних силах держав-членів НАТО), а також винайдення оптимальних шляхів щодо їх вирішення на думку автора, є на сьогодні одним із пріоритетних завдань наукової і педагогічної спільноти, залишається предметом широких наукових дискусій та потребує подальших ґрунтовних теоретико-методологічних досліджень.

Такі дослідження на сьогодні виконуються в рамках виконання науково-дослідної роботи на тему: “Обґрунтування вимог до системи збору та обробки інформації щодо оцінювання якості освіти випускників ВВНЗ за підсумками їх службової діяльності” шифр “Сирена-М”.

На сьогодні відомо, що у сфері військової освіти України питання щодо місця і ролі професійної військової освіти, в існуючих видах освіти – (формальна та неформальна), значне місце займає проблематика щодо функціонування системи збору та обробки інформації. Вважається, що вона на сьогодні є одним із важелів щодо її впливу на підвищення ефективності функціонування системи професійної військової освіти, а також вироблення низки практичних рекомендацій щодо освітнього процесу у ВВНЗ.

Також відомо, що зважаючи на фактичне приєднання України до Європейського освітнього простору та зміни в законодавчій базі з питань розвитку вітчизняної освіти з одного боку, і необхідність приведення військової освіти України у відповідність до сучасних вимог військово-професійної діяльності військових фахівців з іншого боку, вимагають значних змін як у системі військової освіти України загалом, так і у системі інформаційного

забезпечення військової освіти, а також у одній із її ключових ланок – СЗОІ. .

Тому, розкриття складових щодо характеризують СЗОІ, пропонується розглядати через призму світових тенденцій розвитку систем освіти, розвитку автоматизованих СЗОІ та факторів їх впливу на ефективність системи військової освіти України, а також особливостей її використання при оцінюванні якості військової освіти у Збройних Силах України, а саме через *моніторинг військової освіти*.

Крім того, за даними низки інших джерел та за результатами наукових досліджень зазначається, що функціонування СЗОІ в освітньому середовищі – це процес моніторингу за якістю освіти, а сам процес *моніторингу в освіті* – це і є система збору, обробки, зберігання і поширення інформації про освітню систему або окремі її елементи, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління і дозволяє робити певні висновки про стан того, чи іншого об'єкта в будь який момент часу і дає прогноз його розвитку.

До основних характеристик СЗОІ (за даними більшості джерел) віднесені: об'єкти моніторингу; функції моніторингу та принципів моніторингу, на яких засновано моніторинг в освіті.

Об'єкти моніторингу це – система освіти (загальна середня, професійна, вища, національна, регіональна система); ресурси (кадрові, матеріально-технічні); процеси (педагогічний процес в цілому та окремі його складові); діяльність (управлінська, трудова, навчальна); явища (вихованість, освіченість, майстерність та інш.);

Функції моніторингу це – інформаційна, активізуюча, формуюча, діагностична, аналітична, моделююча, прогностична та управлінська.

Щодо принципів, на яких засновано моніторинг в освіті, у працях ряду вчених зазначається, що "*моніторинг в освіті*" заснований на принципах: узгодженості нормативно-правового, організаційного та науково-методичного забезпечення його складових частин; об'єктивності одержання та обробки даних; комплексності дослідження різноманітних аспектів освітнього процесу, обробки та аналізу одержаних результатів; обробки та використання об'єктивної інформації про якість освіти тощо.

Зазначені об'єкти моніторингу, його функції та принципи – сьогодні повністю використовуються в національній системі вищої освіти України.

Отже, усвідомивши еволюцію уявлень щодо низки узагальнених тлумачень стосовно моніторингу в вищій освіті України – маємо повне право (на думку авторів цього дослідження) адаптувати їх до сфери військової освіти України.

Тому, враховуючи вище викладене, пропонується наступне тлумачення виразу СЗОІ, а саме, *моніторинг у військовій освіті* – це СЗОІ, яка представляє собою "соціальний інститут", що являється складовою частиною СІЗВО України, покладеної забезпечити процес військової освіти та складається з організованої структури освітніх закладів, засобів автоматизації та навченого науково-педагогічного персоналу, які реалізують військову освіту згідно чинного законодавства, а також відповідних органів управління освітою, що здійснюють керівництво діяльністю цих закладів.

Основними завданнями, щодо покладаються на СЗОІ є:
забезпечення якості освітньої діяльності ВВНЗ;
приведення освітнього та управлінського процесів у відповідність до вимог законодавства;
покращення організації освітньої діяльності (навчально-виховного процесу) у ВВНЗ;
забезпечення проведення достовірного оцінювання якості освіти;
удосконалення управлінського процесу ВВНЗ;
додержання ВВНЗ вимог законодавства у сфері професійної військової освіти;
забезпечення достовірного оцінювання ступеня впровадження стандартів НАТО в систему професійної військової освіти тощо.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень:

1. Функціонування СЗОІ військової освіти України надає змогу:

забезпечити цілісне уявлення: про стан освітнього процесу у ВВНЗ та зміни в ньому; систематизації освітньої інформації щодо стану та розвитку ВВНЗ; забезпечення регулярного представлення інформації про процеси, що відбуваються у навчальному закладі; інформаційного забезпечення; результатів аналізу та прогнозування розвитку освітнього процесу;

приймати обґрунтовані та ефективні управлінські освітянські рішення, серед яких пріоритетними на сьогодні є імплементація ключових принципів реформи у сфері військової освіти та необхідності її приведення у відповідність до сучасних вимог військово-професійної діяльності військових фахівців;

підвищити якість освітнього процесу у ВВНЗ та ВНП ЗВ та сприяти оновленню змісту підготовки військових фахівців у ВВНЗ та ВНП ЗВО;

приведення вітчизняної військової освіти України у відповідність до міжнародних стандартів і стандартів прийнятих у державах-членах НАТО.

2. Проблематика щодо моніторингу військової освіти та розв'язання проблемних питань щодо оцінювання підготовленості здобувачів вищої військової освіти України, (випускників ВВНЗ та ВНП ЗВО за підсумками їх службової діяльності у Збройних Силах України та збройних силах держав-членів НАТО), а також винайдення оптимальних шляхів щодо їх вирішення на нашу думку, є на сьогодні одним із пріоритетних завдань наукової і педагогічної спільноти, залишається предметом широких наукових дискусій та потребує подальших ґрунтовних теоретико-методологічних досліджень.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОЇ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВВНЗ

Проблема справедливого розподілу бюджетних коштів на наукову та науково-технічну діяльність (ННТД) потребує рейтингування ВУЗ-ів за результатами наукової діяльності. Тому завдання автоматизації обліку наукової та науково-технічної діяльності у ВВНЗ стає вкрай актуальним. Розвиток інформаційних технологій дає безліч варіантів рішення задачу автоматизації обліку, з яких треба обрати раціональний.

Основними документами, що регламентують наукову та науково-технічну діяльність у ВВНЗ є закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, Наказ Міністерства освіти і науки України №338 від 12.03.2019 “Про державну атестацію закладів вищої освіти в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності”, Наказ Міністерства оборони №385 від 27.07.2016 “Про затвердження Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності в системі Міністерства оборони України”.

Згідно з Наказом Міністерства оборони №385 від 27.07.2016 основними формами наукових та науково-технічних (прикладних) результатів наукової і науково-технічної діяльності є:

звіти про виконання НДР або її складових частин, оперативних завдань, складових частин аванпроектів та ДКР, проектно-конструкторських і технологічних розробок тощо;

експериментальні (дослідні) зразки або їх діюча модель (макет);

ескізи й технічні проекти, конструкторсько-технологічна документація на науково-технічну продукцію;

нові та модернізовані зразки озброєння і військової техніки та їх окремі елементи;

висновки за результатами проведених експертиз науково-технічної та конструкторсько-технологічної документації;

алгоритми, програми, математичні моделі, інформаційні та розрахункові задачі (комплекси задач), інше спеціальне математичне програмне забезпечення;

воєнно-теоретичні праці, монографії, дисертації, настанови, підручники, посібники, статутні документи, національні та військові стандарти, класифікатори та кодифікатори, матеріали наукових конференцій, семінарів, нарад, наукові статті та доповіді, матеріали наукової і науково-технічної експертизи, наукові повідомлення про науково-дослідну роботу;

звіти про дослідження на заходах підготовки та повсякденної діяльності військових організаційних структур;

звіти про патентні дослідження, патентні формуляри, оформлені під час виконання НДР (ДКР);

звіти про впровадження результатів винахідницької та раціоналізаторської роботи;

програми, методики, акти та протоколи випробування нових (модернізованих) зразків озброєння і військової техніки;

проекти нормативно-правових актів, нормативно-технічних документів або методичних рекомендацій, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову;

результати інших робіт, пов'язаних з одержанням нових наукових і науково-прикладних результатів та впровадженням їх у практику Збройних Сил та Держспецтрансслужби;

розроблені тактико-технічні завдання, технічні завдання на виконання ДКР.

Виходячи з переліку форм ННТД треба перейти до набору показників, за якими обліковується наукова робота. Ці показники мають різну вагу, за якою їх можна проранжувати. І це дасть змогу визначити етапність автоматизації, а крім цього, це може бути використано при рейтингуванні як окремих науковців, так і наукових підрозділів.

Пропонується такий набір показників:

1. Публікації в наукових виданнях, що включені до баз даних Scopus та/або Web of Science Core Collection

2. Публікації в іноземних наукових виданнях

3. Публікації у фахових наукових виданнях

4. Патенти, авторські свідоцтва, рац. пропозиції

5. Керівництво науковими (науково-технічними) проектами (розробками), у тому числі НДР (ДКР)

6. Участь у наукових (науково-технічних) проектах (розробках), у тому числі НДР (ДКР)

7. Розроблення (експертиза) проектів нормативно-правових актів і нормативно-технічних документів, методичних рекомендацій

8. Публікації (монографії, підручники, методичні посібники/рекомендації, довідники, електронні навчальні та навчально-методичні посібники, електронні підручники)

9. Рецензування монографій, підручників, статей

10. Доповіді (публікації) на конференціях, симпозіумах, семінарах

11. Проведення досліджень на навчаннях, інших заходах оперативної та мобілізаційної підготовки

12. Проведення мовних тестувань відповідно до стандарту НАТО STANAG 6001

13. Виконання оперативних завдань наукового характеру

14. Консультування докторантів, керівництво ад'юнктами (здобувачами)

15. Участь у роботі спеціалізованих рад

16. Участь у роботі експертних рад МОН

17. Рецензування дисертацій

18. Підготовка відгуків на автореферати дисертацій

19. Опанування дисертаційних робіт

20. Робота у складі комісій Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти з акредитації освітніх та освітньо-наукових програм

21. Робота у складі редакційних колегій фахових наукових видань

22. Участь у міжнародних наукових конференціях (форумах, семінарах)

Після визначення основних показників, що характеризують ННТД можна приступати до проектування бази даних.

Проектування бази даних зазвичай проводиться в три етапи. Перший - **концептуальне** або інфологічне проектування. Воно має на увазі під собою опис інформаційних об'єктів (понять предметної області) і зв'язків між ними. Другий етап - **логічне** (дatalogічне) проектування. На цьому етапі створюється схема бази даних на основі конкретної моделі даних, наприклад, реляційної. При цьому описуються типи даних і їх розмірність. Типи даних та їх розмірність вибираються виходячи з можливих запитів до бази даних для формування відповідних довідок і звітів, а також виходячи з можливого розміру реальних даних, які повинна відображати база даних. По можливості база даних повинна містити веб-посилання на опубліковані результати наукової роботи. Ну і **фізичне** проектування це створення схеми бази даних для конкретної системи управління базою даних (СУБД). Специфіка конкретної СУБД може включати в себе обмеження на найменування об'єктів бази даних, обмеження на типи даних, що підтримуються, і таке інше.

Основними типами даних (полів) для проектування баз даних обліку результатів ННТД є:

- char – рядок фіксованої довжини;
- varchar – рядок змінної довжини;
- text – текст довжиною до 64 Кб;
- int – цілі числа;
- float – дробові числа з плаваючою комою;
- date – дата, за замовчуванням формат уууу-mm-dd;
- time – час, за замовчуванням формат hh:mm:ss.

Наприклад, формат запису про публікацію у фаховому віданні може бути таким:

мова (lang, char(2)), автори (authors, varchar), назва (title, varchar), журнал (journal, varchar), рік (year, date), номер (number, int), номер тому (volume number, int), сторінки (pages, int), посилання (url, varchar).

На даний час є три основних варіанта вирішення задачі автоматизації:

- за допомогою офісної СУБД Access;
- за допомогою облікових систем типу 1С, Парус або Дебет-Плюс;
- за допомогою веб-технологій на базі CMS, наприклад WordPress.

У кожного підходу є свої плюси і мінуси. При виборі варіанта реалізації конкретного варіанту потрібно виходити з вимог загальної інформаційної системи, всередині якої працює підсистема обліку результатів ННТД, можливостей наявних ресурсів і таке інше.

На думку автора, використання саме облікових систем є найбільш ефективним варіантом автоматизації обліку результатів ННТД. Наступним етапом робіт має бути впровадження алгоритмів аналітики для забезпечення якості управлінських рішень. Особливістю ННТД у ВВНЗ є бюджетне фінансування та централізоване управління, а тому до автоматизації обліку результатів ННТД може бути застосований єдиний підхід для всіх ВВНЗ.

Доречно було би організувати робочу групу або провести НДР з залученням максимального представництва ВВНЗ щодо опрацювання єдиного підходу як для вибору облікових параметрів, так и вибору програмного забезпечення (ПЗ). Програмне забезпечення не обов'язково має бути комерційним, воно може бути і open source. Вдалим прикладом використання open source ПЗ у ВВНЗ може бути використання ПЗ Moodle для платформи дистанційного навчання.

Таким чином, розвиток сучасних інформаційних технологій дозволяє перейти до автоматизації обліку результатів ННТД у ВВНЗ. Така автоматизація дозволить як підвищити якість управлінських рішень, так і забезпечити простий і зручний доступ до інформації, що зберігається за допомогою різних запитів до бази даних.

Порядок оформлення та подання тез доповідей до науково-практичної конференції “Актуальні проблеми розвитку військової освіти і науки: шляхи їх вирішення” Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського

Щорічна науково-практичної конференції “Актуальні проблеми розвитку військової освіти і науки: шляхи їх вирішення” проводиться науково-дослідним управлінням проблем розвитку військової освіти та науки Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського.

Основні тематичні напрями конференції:

Актуальні проблеми розвитку військової освіти
Актуальні проблеми підготовки військових фахівців
Актуальні проблеми розвитку військової науки

Вимоги до технічного оформлення тез доповідей

Оформлення статей здійснюється з дотриманням таких основних правил:
відповідність Держстандарту ДСТУ 8302: 2015;

мова тез – українська;

на першій сторінці тексту у правому верхньому куті друкуються (шрифтом 14, вирівнювання справа): науковий ступінь; вчене звання; прізвище, ім'я автора; назва організації, в якій працює автор;

заголовок тез (після пропуску в один інтервал друкується великими літерами (шрифт 14, жирно, вирівнювання посередині);

тези доповіді виконується у форматі А4 шрифтом 14 (Times New Roman), в редакторі Microsoft Word, через один інтервал, з відступами на початках абзаців 1,25 см, з полями: верхнє – 2 см, нижнє – 2 см, ліве – 2 см, праве – 2 см; обсяг тез до 4 сторінок, як правило, повністю заповнених.

Організаційний комітет залишає за собою право не розглядати тези доповіді:

не відповідає вимогам до оформлення та до наукового стилю викладу матеріалу;

не має наукової новизни та практичної значущості;

не відповідає тематиці конференції;

виконана з використанням автоматичного комп'ютерного перекладача;

не відредагована (містить граматичні та стилістичні помилки);

порушено етику наукових досліджень, зокрема, якщо у тезах виявлено плагіат.

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Науково-практичної конференції

**“Актуальні проблеми розвитку військової освіти
і науки: шляхи їх вирішення”**

29 жовтня 2021 року

Відповідальний за випуск *С.К. Горбачевський*

Підписано до друку 07. 11. 21. Формат 60x84 1/16
Зам. 453. Обл-вид.арк. 10,26. Друк. арк. 22,5. Тираж 100 прим.
Друкарня НУОУ імені Івана Черняхівського
